

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

Нємцев Ігор Володимирович

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ШАЛИГИНСЬКОГО
РАЙОНУ У 1943-1952 РОКІВ**

Напрямок підготовки: 014 Середня освіта (Історія)

Галузь знань: 01. Освіта

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього рівня магістр

Науковий керівник

_____ В. С. Бугрій

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри історії України

«__» _____ 20__ року

Виконавець

_____ І. В. Нємцев

«__» _____ 20__ року

Суми 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ВІД ЗВІЛЬНЕННЯ ДО ПЕРЕМОГИ (1943-1945).....	7
1.1. Сільське господарство.....	7
1.2. Тваринництво.....	21
1.3. Школи.....	23
1.4. Соціальна сфера.....	27
1.5. Економіка.....	32
1.6. Сільради.....	34
1.7. Промисловість.....	36
РОЗДІЛ 2. ПОВОЄННА ВІДБУДОВА (1946-1952).....	37
2.1. Сільське господарство.....	37
2.2. Тваринництво.....	56
2.3. Соціальна сфера.....	63
2.4. Економіка.....	80
2.5. Школи.....	88
2.6. Промисловість.....	98
ВИСНОВОК.....	102
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	103

ВСТУП

Актуальність теми. Відхід від комуністичної ідеології, доступність широкої джерельної бази, відсутність цензури вдарили для широкого кола дослідників великі простори для наукової роботи. Вчені змогли по новому поглянути на таке явище, як село періоду сталінізму і дати йому свою позицію власну оцінку.

Період звільнення від окупації та відбудови село пережило важке економічне становище, голод. Використання наукових фактів представляє собою серйозну перешкоду на шляху створення різноманітних політичних міфів, закликах реабілітувати і виправдати тиранію Й. В. Сталіна. Однак, не дивлячись на появу великої кількості наукових робіт, присвячених цій тематиці, в багатьох аспектах вона залишається мало досліджена. Це стає важливим аргументом на користь необхідності більш детального вивчення даної проблематики.

Мета і завдання дослідження. Спираючись на широку джерельну базу і сучасні методологічні підходи, комплексно дослідити соціально-економічне становище Шалигинського району в умовах тоталітарної системи у 1940 – початку 1950 рр.

Реалізація мети конкретизується такими завданнями:

- Проаналізувати стан розробки проблеми і визначити рівень її наукового осмислення, оцінити джерельну базу;
- Показати зміни в економічному, соціальному та сільськогосподарського розвитку району від кінця другої світової до смерті Сталіна.

Об’єктом дослідження є соціально-економічний стан району.

Предмет дослідження є Шалигинський район.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період 1940-ві – початок 50-х років XX століття. Нижня межа починається з 1943 коли відбулося звільнення від окупації. Верхня межа визначається груднем 1952 коли основний процес відбудови було закінчено.

Територіальні межі наукової роботи охоплюють територію північної Сумської області в сучасних межах Глухівського та Путивльського району, де існував Шалигинський район (1935-1958).

Вивчення різноманітних аспектів теми нагромадило значний масив літератури, яку умовно можна віднести до трьох груп: 1) радянських істориків 40-80-х рр. XX ст.; 2) українських науковців 1990-х рр. – перших десятиліть XXI; 3) учасників подій.

Найперші монографії вийшли під редакцією Анісімова[1] та Безнадьожних [2]. Зазначимо, що висвітлення життя села у них відбувалося винятково крізь призму виконання показників народногосподарських планів відбудови і не відтворювало всіх соціально-економічних процесів, що відбувалися, а висновки не відповідали реальному стану справ на селі. . Пізніше виходить дослідження «Советская деревня в первые послевоенные годы»[51] та праця, що стосується саме України « Історія селянства Української РСР» [45], в останній наголошується про усунення порушень статуту сільгоспартелі на основі постанови Ради Міністрів СРСР і ЦК ВКП(б) від 19 вересня 1946.

Поряд з цим є праця, яка відноситься до Шалигинського району є «Історія міст і сіл Української РСР. Том Сумська область» [43] де по історії Глухівського та Путивльського районів розповідається про звільнення та відбудову народного господарства і треба відмітити, що в статті про Шалигине згадується про район. Також є збірник документів «Сумская область в период Великой отечественной войны Советского союза» [52] де подаються документи з райкому та районної газети.

Загалом, працям радянських вчених було властиве перебільшення ролі більшовицької партії у відновлення сільського господарства.

З проголошенням незалежності України для істориків відкрилися нові перспективи дослідження різних проблем у тому числі, що вивчалися. Це було зумовлено не лише відходом від комуністичної ідеології, але й широким доступом науковців до джерел, що відкривало можливості для серйозних досліджень та цілком нових поглядів на чисельні проблеми того часу.

Об'єктом наукових інтересів істориків стають соціальні, побутові та ментальні проблеми селян, як це висвітлюється в «Історії українського селянства»[46]. Також у статтях та загальних працях почалося висвітлення штучного голоду 1946/47.

Щодо місцевих праць, то можна відмітити «Книга пам'яті України»[48;49] де у четвертому та восьмому томі описується звільнення, збитки та відбудова до 1945. У збірнику документів «Путивльщина в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945)»[50] внесені документи, що стосуються Шалигинського району, а саме тієї частини, котра зараз належить Путивльському району.

Також слід відмітити про праці В. Капоріна, який був свідком цього періоду [47].

В Державному архіві Сумської області (ДАСО) зберігається фонд Шалигинського районного комітету Комуністичної партії України (П-76) та фонд Виконавчого комітету Шалигинської районної ради трудящих (Р-4451) в яких є протоколи, інформація про сів та протоколи про вселення. Для дослідження також використовувалися газети, як районна «Сталінський промінь» та обласна «Більшовицька зброя».

Наукова новизна і теоретичне значення отриманих результатів полягають у комплексному дослідженні соціального-економічного стану мешканців та самого району.

В магістерській роботі вперше:

- Дослідження району після звільнення від окупації та в останніх роках війни;
- Розглянуто, що привело до штучного голоду 1946/47;

- Тиск держави на село;
- Шкільне життя району цього періоду;

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані при написанні загальних праць з історії України, соціальної історії та праць з краєзнавства, відкривають нові перспективи в дослідженні повсякденного життя населення і дають можливість порівнювати його із сучасністю. Матеріали щодо освіти можуть бути використані в процесі сучасного реформування галузі освіти.

Апробація матеріалів магістерської роботи. Основні положення та висновки магістерської роботи опрелюднено автором на наступних наукових конференціях: «Сумські історико-краєзнавчі студії» (Суми, 1 листопада 2019); «Історико-краєзнавчі дослідження: традиції та інновації» (Суми, 28-29 листопада 2019).

Публікації. З теми дослідження опубліковано статті:

Нємцев І. В. Шкільне життя Шалигинського району Сумської області 1945-1948/ Наукові пошуки: Зб. наук пр. молодих учених. Вип. 17/ За ред. проф. А. А. Сбруєвої – Суми: Вид-цтво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 64-68;

Нємцев І. В. Указ Верховної Ради СРСР від 21 лютого 1948, як політичне обґрунтування репресії проти селян (на прикладі Шалигинського району Сумської області)/ Теорія та методика навчання суспільних дисциплін. №2'2020/ За ред. проф. Михайличенко О. В – Суми Вид-цтво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2020. С. 100-112.

Структура магістерської роботи визначається змістом дослідженої проблеми, поставленою метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури (52). Обсяг основного тексту становить сторінки, загальний – сторінок.

РОЗДІЛ 1. ВІД ЗВІЛЬНЕННЯ ДО ПЕРЕМОГИ (1943-1945)

1 вересня 1943 року відбулося звільнення району від окупантів. Відразу після цього почалося його відновлення та надання допомоги фронту. Звернемо увагу на те, як це проходило у деяких галузях району та селищі Шалигиному, яке було на той час районним центром.

1.1 Сільське господарство

Варто зазначити, що протягом усіх років існування Шалигінського району питання сільського господарства буде одним із пріоритетів в зв'язку з тим, що він об'єднував 21 сільраду.

Окупація завдала сільському господарству доволі сильні втрати, хоча ми маємо лише звіт, який стосується колгоспів[6; ,арк. 10].

Потрібно привести втрати сільгоспних земель на основі даних 1941 та 1944 років (у гектарах):

Культури	1941	1944	Відсотки
Зернові	22840	19086	83
Буряк	2400	860	35
Конопля	1850	547	29
Бобові	1000	280	28
Овочі	150	131	87
Сіно	1950	529	27
Картопля	950	910	95
Всього	30440	22283	73

На основні цих даних ми бачимо, що площа орних земель зменшилася на 30%, найбільш постраждали: сіно (зменшилася на 73%), бобові (на 72%), конопля (зменшилася на 71%) та буряк (зменшилася на 65%). Найменших збитків зазнала картопля (площа орних земель зменшилася на 5%). Крім посівних площ зменшилася кількість і млинів-вітряків з 60 до 23 або на 38%, що ускладнює процес виробництва борошна, а отже і хліба.

Дивлячись на ці цифри ми бачимо, що збитки були доволі значними отже треба розглянути, що саме робила місцева влада, щоб зменшити ці збитки.

Через 28 днів після звільнення відбулося спільне засідання Райкому та 5 колгоспів. На тому засіданні було вирішено почати посівну компанію 1 жовтня та відновити колгосп, щоб здати продовольство у фонд Червоної армії, щоб «армія змогла швидше здолати ворога»[22;№1]. Доволі сильний заклик.

Деякі колгоспи мали величезні проблеми. Так, на засіданні від 11 жовтня керівники обох колгоспів зробили звіт, що в них нічого майже не робиться через те, що «не вистачає людей». Це відбулося мабуть через те, що місцеві мешканці намагалися відродити свої будинки, а також більшість населення ще воювала на фронтах Другої Світової війни. Існувало ще одна проблема, яку треба було вирішувати. Так, 12 листопада говорилося про погану здачу норм зерна у фонд армії.

Наступний 1944 рік почався з величезних проблем у колгоспі «Червоний партизан»(Веселівська селищна рада), Судячи з Постанов за 1943-45 він був найбільш проблемним колгоспом. Можливо, це було пов'язано з тим, що голова селищної ради «постійно влаштовував попойки»[21арк.2]. Така ж ситуація була у Рев'якінський сільраді.

У Постанові від 14 січня говорилося, що колгосп знаходиться у сильному упадку : «на посів підготовлено лише 54% насіння, сіялки не працюють, а будівлі не відновлені»[5,арк 9]. Тому давався термін до березня зробити засипку насіння. Вважалося за потрібне винести сувору догану

керівникам колгоспу. Щодо самого району, то підготовлених було лише 54%, тобто лише половина. У деяких випадках є відомим про погане утримання коней та корів (Баничі, Старіково та Катеринівка).

Крім того 20 березня 1944 на засіданні Сумського обласного комітету Партії було оголошено постанову СНК УРСР про весняну сівбу на території країни. І по області цей план виглядав так:

Культури	Кількість гектарів
Зернові культури	13471
Картопля	776
Овочеві культури	777
Інші культури	541
Багаторічні трави	1500
Весняна оранка	12480
Бурякове насіння	12500 центр

План же по району був такий:

Культури	Кількість гектарів
Просо	938
Бобові	899
Вика на сіно	1128
Просо на сіно	38
Пенька	97
Цукровий буряк	800
Гарбуз	100
Гречка	4000
Віка зернова	1000
Овес, ячмінь	100
Конопля	2082
Картопля	1200

Буряк	800
Городні овочі	200
Всього	22056

Це план було затверджено вже 5 квітня. Якщо порівнювати з попередніми даними за 1944 різниця є, але не велика вище зазначені фактичне, а це за планом, то, як завжди у СРСР план не співпадає з реальними.

Крім цього було затверджено план з розвитку поголів'я скота:

Назва	Кількість
Корови	160
Воли	36
Свині	400
Вівці	1300

Слід зазначити, що у цей час приділялася увага і стану сільськогосподарської техніці. Власне Райком слідкував за ремонтами тракторів. Так у звіті від 13 березня відмічається, що із 21 трактора зроблено 12 (57%), крім цього майже такі ж цифри були з ремонту плугів, віялок. Не вистачало також палива. У двох МТС по району, які були у Баничах та Шалигиному із потрібних 80 тон було завезено лише 30 або 37,5%. А ремонт комбайнів був неякісним через відсутність двигунів. У той же час сільськогосподарське приладдя відремонтоване на 60%. Обприскувачів було лише 3, а інші 4 штуки були у Глухові.

Не краща ситуація була із конями, загалом по району їх було 155, але придатних лише 6. Інші або виснажені або враженні хворобою. Також не втішна ситуація зі смертністю худоби, а саме 28 голів або 18%. Зазвичай це відбулося через поганий корм та неконтрольоване перенавантаження, бо відомо лише то, що використовували коней зазвичай «невідомо де»[5;41;42].

Ряд проблем був виявлений вже саме під час сіву. Так, по-перше, існували проблеми із надоями молока. Так у колгоспі Княже-Козаченської

сілярди із 70 корів доється лише 6 (8,5%). По-друге, проблемою була недостатня кількість працездатних осіб у колгоспах. Визначено, що працює лише 11% людей із потрібної кількості. Люди не працювали за поважними причинами або за станом здоров'я, але ніякі причини не вважалися поважними. Розглядання цих питань на загальних зборах приводило лише до виключення осіб з колгоспів, що ускладнювало і без того важку ситуацію.

У результаті засіяно площ 11,8% в інших випадках засіяно 15га, а працює 22%; засіяно 27, працює 29%. Така тенденція існувала усьому районі навіть середній показник засіяних земель був 40 %. Що робить держава? Було поставлено мету «підвищити показник працюючих до 100%», зробити це так, щоб врахувати обставини, але слід використовувати патріотизм як найважливішу спонукальну силу, наприклад, заохочення до сумлінної праці на користь держави зробили, передавши червоний прапор колгоспу, встановили дошки пошани та «постійно розповідали про перемоги Червоної армії»[5;арк.61]. Агітатори по району постійно розповідали, що якщо збільшимо продуктивність праці або зробимо план з сільськогосподарської продукції, то ми швидше переможемо у війні.

Вже у травні відбулися підсумки роботи з посіву ранніх зернових культур та цукрових буряків. Було отримано такі дані:

Колгоспи	Засіяно гектарів
ім.Куйбише ва	48%
ім.Калініна	83%
Червоний жовтень	42%

Тобто плани не втілилися у життя, якщо у колгоспі імені Калініна не вистачало лише 17% до повного виконання плану, то у інших колгоспах (не зазначених вище) було виконано лише 33% з встановленого плану. Як бачимо, Через невивантаження тракторів були випадки переїзду їх з одного

колгоспу в інший. Так бригада Княже-Козаченської сільради була направлена виконувати роботи у селищі Ходиному, а це 8 кілометрів від місця постійної дислокації. У результаті цього переїзду у тракторів не вистачило палива, щоб обробити дві ділянки, тому було вирішено працювати у дві зміни, щоб встигнути.

Було також погано із поставками молока державі. Було здано лише 10% від річного плану. Це призвело до того, що була Постанова знов збирати молоко у колгоспників по селам. Виникнення цієї проблеми було пов'язано з тим, що було відремонтовано лише 6 молоковозок. Їхня кількість є недостатньою для виконання встановленого плану.

Через кілька днів вже почалися засідання, на яких розглядалося питання збору врожаю. Його було вирішено зібрати у «максимально короткий термін, а саме: на збирання сіна встановлювався термін у 6-10 робочих днів, конюшини та люцерни —8-10, молотьба —30 днів. На збір багатолітніх трав відводилося —5-7 днів, а сезонні трави треба було зібрати за 10-15 днів»[21-21зв]. Цей строк визначав кількість днів при збиранні врожаю ручним методом. Зернові машини повинні були «зібрати за 15-18днів, а комбайни за 18-20»[5; арк.22]. Усі ремонтні роботи повинні бути закінчені до 20 липня. Доволі швидко.

Треба сказати що доклад, що був прочитаний на засіданні Райкому від 17 червня показує, що держава, не зважаючи на розруху у області та районі, все одно вимагала здавати продукти. І хоча із заготовкоб зерна вклялися у план, то картопля, молоко та м'ясо було не були зібрані у кількості, зазначеної у плані. І замість того щоб зрозуміти положення, знов, як і це робилося до війни були спочатку визначені винними голови сільрад Шалигинської та Волокитинської, а потім встановлено вимогу «Зібрати продукти з присадибних ділянок селян, зобов'язати ВЛКСМ та парткоми поставити вартових, щоб стежили за полями колгоспів і за перевозом». Далі встановили, що «При вимірювання якості зерна заборонено знижувати якість посіву, бо це антидержавна політика і вони (ті, хто будуть це робити) будуть

жорстко покарані»[6,арк.23-25]. Тобто починалася знову таж сама практика, бо тоді і ще діяв закон 1932 «Про п'ять колосків». До того ж встановили, що зерно повинні охороняти місцеві, і якщо зерно не якісне, то винними слід вважати місцевих колгоспників, яких і карали за неякісну продукцію. Можна побачити, у цих діях прелюдію до голоду 1946-1947 років.

Крім цього була введена така міра здачі врожаю з 1 гектара:

Назва	Скільки здати с гектара	Всього
Капуста	0,5	2237
Цукровий буряк	1,3	445
Морква	1,2	413
Цибуля	9,2	688
Огірки	3,6	1216
Томати	10,5	3014
Картопля	60	214804
Сіно	35	3365
С зеленів полів	150	640
Пенька	16	3514

Розглянемо ситуацію, яка виникла зі здачею картоплі. Так, згідно плану, її треба було здати 4886, а фактично було здано лише 3086, тобто лише 63%. Частина картоплі, яку ще не здали, знаходилася у колгоспах, і тому було вирішено здати її до липня, а суху картоплю переробити у крохмаль. Але через те, що на залізничній станції Глухів була знята установка по очищенню картоплі, було вирішено «доручити директорові цукрового заводу переробити картоплю у крохмаль та патоку, і для цього покликати спеціаліста з Глухова»[6;с.105]. Самого ж хліба із запланованих 29208 центнерів було здано 1000, або 21%. Не здали хліб 10 колгоспів, а його повинно було здати аж за п'ять днів і райком постановив, що «молотити повинні цілодобово, щоб виконати план»[6;арк.147]. По-перше, план зі здачі був дуже завищений у порівнянні з реальними можливостями району, а по-

друге, була значно завищена швидкість збирання врожаю. Проте вже через кілька днів потрібного результату не було досягнуто і тоді партія вирішила діяти, як завжди, репресивними методами: «ті, хто не здасть зерно згідно з наказом РНК СРСР та постановою ЦК КП(б)У повинні бути виключений з партії і по законам військового часу буде названий ворогом народу, а загонам міліції, РВ НКВС стояти біля полів та охороняти молотельні та доставки, а зерно молотити і вручну»[6;арк.154-156]. Крім кнута був також і пряник, а саме: «обом колгоспам Баничівської сільради вручити «Червоний прапор». У той же день почалося обговорення про засіювання зимових культур станом на 28 серпня того ж року. На той час було засіяно 418 гектарів, або 4,3 відсотки від потрібного . Деякі колгоспи по районах взагалі не були підготовлені, а саме: «10 років Комінтерну»(Ходине), «10 партз'їзд»(Веселе), «Більшовик», «Червоний партизан»(Шалигине), «1 травня»(Будище),«Серп і молот»(Волокитине) та «Паризька комуна»(Кочерги)». Неналежна підготовленість цих колгоспів виявлялася також у тому, що вони не взяли добрива. Було вирішено цим колгоспам зробити догану. Встановили, що посів потрібно закінчити до 25 серпня, а 30 серпня відбулася нарада, на якій стало відомо, що саме було зроблено. Із того, що було необхідно, виконано лише 17,5%, а керівників обох колгоспів «Нове життя» та «Перемога» було вирішено попередити, що вони будуть притягнуті до відповідальності. Вже 10 вересня ситуація була вже така:

Колгосп	Фактично посіяно	Посіяти за планом	Відсотки
Червоний партизан	60	160	37,5
Імені Молотова	48	250	19,2
Імені Леніна	85	340	26
Шалигинськ а МТС	126	600	

Баничська МТС	29	400	
По району	38000	96000	39%

Виникала проблема із сільськогосподарською технікою: із 75 працювало лише 23 трактори, інші були несправними. Вирішили, що в «зв'язку з тим, що ці колгоспи та директори МТС не впоралися з весняною сівбою, і якщо вони провалять осінню, то щодо них будуть використані строгі міри зі стягненням», і незважаючи ні на що сів треба завершити у найближчі дні. У самих МТС на зимовий період не вистачало інструментів: був у наявності лише один станок і той не працював, з 6 тракторів на листопад було готово лише 2, працівники не були забезпечені гуртожитком та харчами. У Баничах ситуація була така ж сама. Було вирішено закінчити в 10-денний термін ремонт майстерень і протягнути електропостачання від щербазаводу, а Шалигинському цукрозаводу допомоги з ремонтом на 2 місяця та набрати до роботи людей потрібних спеціальностей.

Вже 30 серпня було зазначено, що у «фонд посіву РККА було здано 70%, встановлена 65% натуроплата за трудовні, колгоспникам та одноосібникам 14%». У Ревякіно, Баничі та Будищах план було виконано повністю, але були колгоспи, які виконали план на 44% (імені Чкалова) та у Гудово 17,83%. Після цього голова колгоспу імені Чкалова втратив посаду і був притягнутий до кримінальної відповідальності. При здачі пеньки на заводи давалася оплата: за здачу 300 кілограмів платили 3 рубля. Крім цього відбувалися зниження плану здачі. Так колгосп «Нове життя» подав заяву про те, що «податок з нього у розмірі 230 кілограмів м'яса був завищений, через помилку у розрахуванні свиней» – замість 5 було записано 11. Воно було визначено як помилкове.

Давався звіт на засипку насіння весіннього сіву за жовтень:

Культури	План	Зроблено	Відсотки
Пшениця	2393	385	10
Ячмінь	4958	620	12

Овес	4132	778	18
Просо	651	118	18,2
Гречка	2989	238	2,9
Віка	368	45	12,5
Віка 2	2163	101	10
Конопля	455	168	21,5
Картопля	18299	9803	53

Обидва колгоспа повністю виконали план. Іншим давався термін до 10 грудня. Проблемним було вивезення цукрового буряку: вивезено лише 10%. Було вирішено закінчити до 23 листопада.

На початку 1945 року було зроблено звіт про хід молотьби озимих культур. Із запланованих 19 398 гектарів було зроблено лише 16360. Більше всього відставали такі колгоспи:

- у колгоспі «9 січня» із 478 обмолено 324;
- імені Куйбишева(Сварково): 1182 зроблено 635,
- «Новий шлях»: 423 зроблено 254.

Було вирішено сварківському зробити догану, а інших попередити про встановлення терміну щодо виконання робіт до 25 січня. Крім цього розглядалися проблеми підготовки кадрів для сільського господарства. Усього підготовлено 178 чоловік. Але людей все одно не вистачало, так у Шалигинської МТС трактористів 30, а представників інших спеціальностей 28, по Баничської МТС лише 25 працівників. Це питання було вирішено.

Було також погано із борошном. Так з плану 350 тон було зроблено лише 37%, бо млини працювали погано, бо не закінчена відбудова, а ті, які вже було відновлено після зруйнування, давали мало. Наприклад, у «Новому житті» з плану 100 центнер було зроблено лише 19, у Червоному Путіловцю із 50 лише 5,7, а у Червоному партизані із 50 лише 1,8. Вирішили закінчити до 1 лютого [16; арк. 80].

Вже в на початку березня почалася підготовка до весняної оранки. Стало відомо, що на 3 березня було засипано із 22870тон зерна лише 13277.

Деякі колгоспи були не забезпеченні насінням, бо знаходяться на обмолу, а в МТС ще не поступило і немає насіння коноплі, а плуги ще не відремонтували: з 1236 лише 851, сіялок із 25 лише 4, а хомути при наявності 1464, було відремонтовано тільки 1072. А у колгоспі Червона Зоря працівників не розділено на бригади. Вирішили провести підготовку та навіть забезпечити роботу ясель та дитячих садків.

Стосовно худоби визначалося, що необхідно хворих коней залишити на відпочинок. Як результат бачимо, що на 13 березня було очищені 9183 центнерів із 12800, а відправлено у насінню лабораторію 4750.

Крім цього стало відомо, що деякі колгоспи не нараховують трудодні і через це отримується перевитрата трудоднів. Так у колгоспі «Червоний партизан» (Веселе) перевитрато 34 тисячі, в колгоспі імені Шевченка (Кочерги) 20 тисяч, імені Тельмана (Черневе) 40 тисяч. Було вирішено колгоспам цього уникати.

План же по засіванню цукровим буряком, що був затверджений на тому ж засіданні, встановлював 1300 гектарів. Щодо свійської птиці вказано виділити 10 дорослих кур для боротьби зі шкідниками. По району ця цифра становить близько 13 тисяч кур. Також вказано, що потрібно збудувати для цього 127 пересувних курників.

У тому ж місяці було запущено пеньковий завод [7; арк. 18].

В перший день сівби стало відомо що колгоспи майже не готові до цього. Про це свідчив цілий ряд наявних проблем. По-перше, до сіяння залучили велику рогату худобу. Це було зроблене через нехватку машин, і у більшості колгоспів було звичайним явищем. По-друге, не було прийнято відповідного рішення щодо завезення отрутохімikatів. По-третє, були наявні проблеми із сільськогосподарським приладдям, а саме сіялки не працюють, яслі не готові. Постановили, що такі колгоспи, як Новий шлях (Гудово), Червона армія (Холопкове) попередити, а якщо не будуть прийняті міри, то партійне керівництво планувало діяти більш жорстко. Крім цього, щоб

підтримати колгоспи було вирішено відправити агітбригади та організувати районному ЛКСМУ боротьбу за стахановський рух.

Вже на 21 квітня посіяно лише 2181 гектарів або 17,9% від необхідної кількості, бо сіють у колгоспах Гудово лише 11%, Червона родина 22 %, Червона зоря 28%, імені Куйбишева 38%. У деяких випадках насіння ще не завезено, або посів взагалі проводиться вручну. Постановили: 1) керівництво колгоспів повинно використовувати техніку, 2) організувати підвоз харчів і 3) закінчити ранній сів до 28 квітня.

Пізніше вже 16 травня стало відомо, що з плану 1300 гектарів посіяно лише 12,3%. Крім цього МТС не підготувалися належним чином, тому склалася така ситуація (станом на 26 квітня — 11 травня):

Колгоспи	Кількість тракторів	Оброблено гектарів
Перемога	4	7
Імені Тельмана	1	9
Червона армія	2	13

Постановили закінчити до 20 числа того ж року та направити відповідального від райкому до МТС. Також відбулася нарада, на якій було прийняте рішення про допомогу на полях цукрового заводу. Було вирішено направити найкращих працівників із так званих передових колгоспів серед колгоспів району, а саме тих працівників, кого вирішить актив колгоспу.

Щодо прополки зернових треба відзначити, що із запланованих 145800 гектарів було оброблено 1200. Для вирішення цього питання постановили залучити школярів, піонерів та комсомольців для праці на полях колгоспів для того, щоб встигнути у срок.

Через певний проміжок часу показники покращилися. Так, в липні при сінозбиранні із встановлених 2500 було зібрано 2000. Цукрового буряку із потрібних 1300тон зібрано 1200.

Вже 25 липня почався збір врожаю, і стало відомо, що не зібрано близько 40%, але цей показник вважався задовільним. У той же час фактичні

показники збору сіна були незадовільні. Так, станом на 3 серпня з плану 9106 центнерів зроблено лише 4784, погано в колгоспах : імені Кірова із запланованих 244 зібрано 24, Нове життя 125, Нове життя (Гудово) 11, Новий шлях. [5; арк. 40].

Було відзначено, що якщо голови колгоспів не виконають план, то будуть притягнуті до відповідальності.

В серпні почалася здача хліба державі і станом на 21 серпня з плану 5304 тон всього лише 20 тон.

А розподілялася ця здача так:

- До фонду Армії 14000 центнерів;
- Натуроплата 7920;
- Гарценний збір 2000;

Було також визначено, хто та скільки повинен здати:

- Колгоспи – 28149;
- Індивідуальні – 958;
- Одноосібники – 21;

Станом на 10 листопада було здано 72% із встановленої норми. Через це було вирішено завершити заготовки до 25 числа. Цукрового буряку же на 24 листопада було вивезено тільки 76% із запланованої кількості.

Кількість і темп збирання зернових культур не відповідали встановленим цифрам. Так, в цілому на 10 серпня скошено 70% земель від плану. Проте у колгоспах ситуація була така, що в середньому було зібрано 55%, а заскардировано 26%.

У зв'язку з цим було вирішено на основі постанови СНК УРСР від 21 липня почати будівництво критих токів у кількості 68 пристосованих також і для молотьби зерна. Вже через кілька днів було здано 800 тон хліба. Здати весь хліб повинні були до 15 жовтня. Як бачимо, ця постанова збільшила задачу хліба у фонд Червоної армії на 500 тон. Проте план не був виконаний повністю – з 5803 тони здали лише 150, це було пов'язано з поганою роботою, бо немає жодної мотивації. Вирішили послати охороняти

врожай на полях та завдяки цьому виконати план до 16 вересня. 30 вересня стало відомо, що з плану здано лише 35%. Постановили посилити відповідальність та здати всю необхідну сировину до 15 жовтня.

Озиме сіяння теж проходило повільно. Станом на 1 вересня були відомі такі цифри: вспахано 60% посіяно 40% (по середньому 200 гектарів), із 4520 голів рогатої худоби використовують 2350.

У цей період проводилися соцзмагання серед колгоспів сільрад. Так, Ходинська сільрада з плану 438 обробила 471 гектарів, тобто перевищила планові показники. Це було відзначене тим, що їх розмістили на дошці пошани. Крім представників цих колгоспів на дошку пошани потрапили бригади Рев'якінської сільради.

Було встановлено терміни оранки озимих культур до 5 вересня. Станом на 30 вересня засіяно 5% з необхідної площі. А два колгоспи до цієї роботи не приступили. Колгоспам «Червона сім'я» та «Червоній зорі» дали на вирішення проблеми 4 дні, бо затягнули з терміном сіву. Вже після закінчення роботи план був виконаний на 94%, а молотьба 97%, уборка конопель на 46%. 25 жовтня план здачі було виконано на 85%, а деякі колгоспи лише на 35%. Станом на 8 листопада виконано на 67%, а колгосп «Червоний партизан» здав 23% із встановленого. Але і саме зерно було неякісне: недостатньо очищено, вологе. Це трапилося через пошкодження будівлі млину, яка після буревію була без даху, а у той календарний період були часті дощі. Самі млини працюють не регулярно. І було встановлено, що власне задача повинна була закінчена 20 листопада.

Вже 30 вересня оранка була закінчена і план виконано на 60% , бо більшість роботи проводилася вручну. Робота з плану у обох МТС була слабкою. По Шалигинській МТС виконано лише 30,5% від запланованого, а графік роботи не виконується. Через це трактора обох МТС виходили з ладу прямо на полі, і не було створено нормальних умов праці. Так, станом на 28 жовтня майстерня для тракторів була без даху, а інструментів взагалі деяких не було, але план був виконаний на 80%. Вже в жовтні показники плану

було піднято на 16%. Потрібно було закінчити молотьбу до 1 листопада. Здача хліба ще тривала і 6 грудня. На основі даних від 5 грудня, Сумський обком встановив, що по Шалигинському району виконано 72,1% плану. Після цього було вирішено «прийняти до уваги заяву Райкому, райвиконкому, що план хлібозаготівлі буде виконано до 25 грудня». Місцевим Райкомом було зазначено, що «це правильне рішення». Було заявлено, що голови колгоспів, «мають хліб, але не здають». Усе це закінчилося тим, що були зняті голова колгоспу «Червоний путиловець» та голова Шалигинської сільради. Також ці люди були виключені з партії. Незважаючи ні на що, встановлено, що збір треба закінчити до 20 числа.

Вивіз цукрового буряку проходив погано: із зібраних 4700 тон вивезено лише 26% (станом на 25 грудня). Постановили вивезти потрібний цукровий буряк до 5 січня 1946 року, а для цього було потрібно організувати роботу 400 підвод с вивозом 2000 центнерів буряка кожного дня.

1.2 Тваринництво

На продукцію тваринництва також існували плани і на той час їх не встигли виконати. Так, у Гудово по планах 42 було 15. «По будівництву та переведення на зиму недостатньо виконуються вимоги, що встановлені керівництвом, відпущені кредити на це не використовуються». Наприклад, коні знаходилися за територією колгоспу та були поражені коростою, а лікування проводилося невідповідне, подача фуража на ферми для інших тварин не робиться». Тому було вирішено виправити цю ситуацію і все зробити в термін. В жовтні було це повністю виконано а тим колгоспам, що ще не зробили встановленого, давався строк до 31 жовтня. Також план був і на кількість телят, але він виконувався погано: із 60 телят, які були встановлені за планом, народилося лише 21, в трьох колгоспах взагалі їх не було. У інших колгоспах зроблені ферми на 93 голів, проте у цих колгоспах доглядання за тваринами погане, немає жодних птахів. У чотирьох колгоспах взагалі не було закріплених спеціалістів за тваринами.

Було вирішено вирішити ці питання до 20 грудня, а саме: забезпечити ретельний догляд за тваринами; головному зоотехніку надати практичне керівництво та посилити боротьбу з коростою у коней. У 1945 також було проведено обговорення щодо збереження поголів'я худоби у колгоспі Княже-Козаченської сільради. Було зазначено, що план було виконано на 70% з розвитку поголів'я худоби. Цей колгосп не повністю виконав його: із крупної рогатої худоби – замість запланованих 69 було лише 52 корови, свиней із 34 була 1, овець замість 95 було тільки 17, коней із 99 було 15, а птахів із 253 було тільки 100. Інші колгоспи теж мали недобір з худоби. Тому вирішили подолати ці проблеми до 25 лютого, та провести ретельну боротьбу з хворобами, та завести фураж на 2-3 місяця.

У березні стало відомо, що у таких колгоспах, як «імені Тельмана»(Черневе), «імені Шевченка»(Кочерги), «імені Молотова» немає потрібного догляду, потрібного корму тваринам не дають взагалі, а якщо виписують потрібні корми, то коні їх не отримують, нічне чергування відсутнє, тому інколи коней крадуть або використовують для особистих потреб. Усе це призводить до падіжу скота. Такі проблеми виникли через те що ці колгоспи не закріплені за бригадою. Було вирішено: закріпити коней протягом 10 днів за певними колгоспниками, до 23 підняти кількість коней, поставити охороняти та заборонити використання коней на власні потреби.

Щодо заготовки державі, то на 8 квітня м'яса було заготовлено 30 центнерів, яловичини 350 центнерів, молока (з плану 40000)було зібрано лише 8168, яєць (встановлено за планом)20000 штук, а зібрано 30000, хоча яєць перевиконано, але здача була зірвана. Постановили зібрати всі продукти, встановлені за планом, та виконати норми на другий квартал. Ці норми потрібно було зменшити. Відомі фактичні цифри, що показують кількість заготовлених продуктів:

Продукти	Здано у відсотках
Молоко	19
М'ясо	12

Поставили ліквідувати усі недоліки зі здачі цих продуктів до 1 травня. Ситуацію погіршувало й те, що у тому ж місяці був вперше відзначений спалах сибірський язви на великій рогатій худобі і через це було встановлено карантин протягом 15 днів.

План (станом на 1 жовтня) виконано на 85%. В результаті чого у районі були присутні у наявності: коней – 1745, крупної рогатої худоби – 3000, на фермах – 28, овець – 810 (не було у двох колгоспів), свиней – 900, птахів – 1514 (замість 12000) План дали виконати ще до 15 жовтня та створили комісію для перевірки усіх колгоспів району. Підготовка до зими не відповідала показникам плану, а кормів взагалі не було в достатній кількості. Постановили ліквідувати усі недоліки до 20 листопада. 13 листопада Сумський обком розглядав хід розвитку тваринництва в області, звернув увагу на район, де «погано проходить ремонт тваринницьких приміщень зимівлі великої рогатої худоби (план виконаний лише на 26%), для свиней на 11%, для коней 37%». Обком постановив усе зробити в зазначений термін. Місцевий райком постановив: вилікувати усіх коней, в усіх колгоспах району організувати роботу різних видів ферм та до 30 грудня зробити звіт усіх корів [9; арк 90].

1.3 Школи

Після звільнення району від фашистських окупантів райкомом був підготовлений документ «Сведения об ущербе, нанесенном району». В тому документі є розділ про школи, у якому зазначені дані довоєнних і післявоєнних років. Наведемо конкретні цифри: «До війни працювала 31 школа, у яких викладали 242 вчителі та вчилася 6484 учнів. Після війни залишилося 188 вчителів (кількість зменшилася на 56 людей, тобто на 30%), учнів стало — 3489 (зменшилася кількість аж на 2945 учнів, тобто майже 50% від того, що було). Як бачимо, цифри красномовно свідчать про вагомні кадрові втрати у системі освіти, які відбулися через бойові дії воєнних років. Крім того було повністю зруйновано 4 школи: Сварківську СШ, Ковбонківську НСШ (зараз є частиною Шалигине), Чернівську НСШ та

Дорошівську НСШ (зараз частина Волокитине)» [7, арк. 11]. Хоча цей документ і стверджує, що у 1943/44 навчальному році було відновлено кількість шкіл у районі, все ж таки «через зменшення кількості учнів та нестачу навчальних приладів дві школи було реорганізовано у неповно-середні». Ще варто зазначити, що у звіт про відновлення шкільних будівель вносили лише ті школи, які були зруйновані повністю. Якщо будівля школи була пошкоджена лише частково або у випадках, коли школа включала декілька будівель і було зруйновано лише одну з таких будівель, то такі школи у звіт не вносили. Саме це не дає можливість точно визначити матеріальні збитки, які потрібно було ліквідувати. Наприклад, є запис про те, що зруйновано 4 школи, проте у постанові від 30 травня 1946 «Про відновлення Шалигинської НСШ», зазначалося, що будівлю цієї школи потрібно відновити «за рахунок спеціальних коштів і назначити будівельну бригаду»;[19,арк.49]. Але цю школу не внесено було до звіту, де вказувалася кількість зруйнованих шкільних будівель через те, що було зруйновано лише одна будівля, а школа складалася з трьох будівель.

З архівних джерел ми можемо дізнатися стосовно педагогічних кадрів у 1944/45 навчальному році: кількість вчителів складала 198 осіб (збільшилася на 10 людей), а учнів — 5182 (збільшилася на 1693, або 67%) [7, арк.11зв.].

Є можливим дослідити ситуацію щодо підготовленості шкіл району до навчання. Так, на засіданні від 15 травня 1944 «Про готовність шкіл району до підсумкових іспитів» зазначалося, що у «Гудівська НСШ, Шалигинська НШ, Банічівська СШ не повністю підготовлені». Непідготовленість полягала у тому, що не були проведені розмови з батьками учнів та вчителями щодо підготовки до іспитів. Карток для іспитів майже не було в деяких школах для учнів 8 класу. У Гудівській, Стариківській та Холопківській школах учні погано відвідують заняття. [5, арк.68]. Було вирішено «проконтролювати підготовку до іспитів, проводити додаткові заняття та підвищити відвідування учнями школи».

Засідання від 22 червня дає повну інформацію про організацію навчання у першому навчальному році після звільнення району, тобто 1943/44. Зазначається, що навчальний рік було почато на місяць пізніше, проте потрібний навчальний матеріал було вивчено вчасно. Так у «Кочерзькій НСШ у 6 класі 20 годин фізики (як і потрібно), в Сварківській теж 20 годин». Педагоги, батьки та учні району приймали активну участь у позакласному житті та з готовністю відгукувалися на партійні заклики. Відомо, що учні району зібрали 100000 рублів на танкову колону «Піонер Сумщини» та 4000 насіння для шкільних городів Донбасу». І, як завжди, визначалися кращі школи «Шалигинська, Рев'якінська та Семейківська»[5,арк 95]. Але були і проблеми. У школах району були залишені на повторний рік 20% учнів. Ковьонківська, Рев'якінська та Холопківська школи не були готові до зимового періоду і через це не працювали 7 днів. Також усі школи були погано забезпеченні шкільним приладдям, підручниками та зошитами. І щоб цього уникнути «потрібно підготуватися улітку, щоб 1944/45 навчальний рік пройшов без проблем»[там же арк.96].

Треба звернути увагу і на призначення директорів шкіл. Так, у Погиричинську було затверджено Вровкіна М. Д., який «був директором школи під час окупації, і ,незважаючи на тяжкі матеріальні умови та майже постійні бойові дії, зміг зберегти усі меблі». У Ходинську затверджено його дружину «котра була директором 6 місяців і активно проводила радянську роботу»

15 серпня було розглянуто проблему неремонтування Княже-Козаченської СШ та Уцьковської. Вона була подолана [5, арк.148].

10 жовтня було надано інформацію щодо педагогічних кадрів: «11 вчителів 1-4 класів навчаються заочно у педучилищах, 20 вчителів 5-7 класів вчаться у педагогічних інститутах, 30 вчителів 8-10 класу — зараз (на той час) не охоплені навчанням у вищих навчальних закладах та педагогічних училищах. На літній сесії 1944 вчилися 27 вчителів» [5,арк.170]. Як бачимо,

педагоги мали за мету підвищувати рівень професійних знань для того, щоб краще допомагати учням ставати корисними членами суспільства.

30 листопада відбувся звіт роботи шкіл району за I четверть 1944/45 навчального року. Відомо, що загальна кількість учнів встановлювала 5132 осіб, з них 3850 учнів 1-4 класу (тобто 75%).

Далі подавалася така характеристика успішності шкіл:

- Дорошівська НСШ — з 58 учнів встигає 51;
- Семейківська — з 64 встигає 24;
- Вікторовська — з 110 встигає 107;

По району достатній рівень навчання мають 76%, низький рівень мають 1178 учнів, найчастіше низький рівень знань мають учні середньої і старшої ланки – 5-10 класів.

Також наводилися показники відвідування:

- Дорошівська — 90%;
- Соснівська — 94%
- Будищинська — 96%
- Середня — 94%

Проте існувала проблема, що учні 1-4 класів залишали навчання у школі:

- Шалигинська — 14 учнів;
- Катеринівська — 9;
- Ковьонківська — 10(19);
- Холопківська — 10.

Зазначалося, що у ряді шкіл, таких, як Мачулищанська та Ходинська шкільні гуртки не працюють. Потрібно докласти цілеспрямованих зусиль, щоб відновити їхню роботу.

Взагалі, після детального і майже об'єктивного аналізу стану навчання у школах району було прийнято постанову «подолати ці недоліки під особистим керівництвом РВНО, щоб це не повторилося у наступному навчальному році»[5,арк.212].

Також подавався звіт про роботу шкіл у 1 семестрі 1944/45 навчального року. Програми були повністю виконано. Більшість учнів мають міцні та глибокі знання. А особливо Вікторівська НШ, Дорошівська ГШ, Волокитинська НСШ. Середню успішність та тверді знання мають учні з котрими працюють вчителі Холопківської НСШ, Соснівської НСШ. Погано проводиться боротьба за відвідування уроків. У Шалигинської СШ у 8 класі із 20 встигають 4, в 9 класі із 22 встигають 9 учнів, Княже-Козаченська СШ в 7 класі із 19 встигають 7 учнів. Шелешівська НШ у 4 класі із 16 учнів встигають 8. Контрольні роботи проведення по школах дуже низька встигаємість з російської та української мов та математики, особливо у Рев'якінський, Мачулищинській та Старіковської НСШ. Повторення вивченого матеріалу проводиться не систематично. Паливом більшість шкіл на весь опалювальний сезон не забезпечують, так станом на 15 січня 1945 року у всіх школах було лише 85 складометрів дров. Методична робота не задовільна, методичний кабінет не має приміщення завідуючий за замісництвом. Факультативні колективи не організовано, підготовка значків ГТО, ПВХО, ГСО не проводиться. Не всі школи укомплектовані воєнруками. Постановили до 1 лютого організувати гарячі сніданки, забезпечити паливом усі школи на рік та відкрити Шалигинську середню школу-інтернат, знайти місце для кабінету та посилити роботу у школах при підготовці до випускних екзаменів на атестат зрілості, організувати роботу з відстаючими учнями та до лютого організувати військово-факультативну роботу у школах. Також постановили відкрити у всіх НСШ буфети, а у Шалигинської СШ їдальню.

1.4 Соціальна сфера

Під час війни існували проблеми з дитячою безпритульністю. Про це свідчать звіти від сілрад про дітей-сиріт партизан та військових, котрі загинули під час війни. Крім цього загонам міліції НКВС та комсомольцям наказувалося відправляти дітей до Конотопу у дитячі будинки і займатися доглядом та уходом за сиротами. Крім цього відбувалися розшуки тих, хто

«працював на загарбників». Райком постановив добитися 100% розкриття злочинів, а до 16 липня організувати у всіх сільрадах групи охорони суспільного порядку. Також відбувалась приписка та мобілізація чоловіків, які народилися у 1927 році. При проведенні компанії виявлені такі групи: ті, хто не потребує лікування 1,6%; вступили у ЛКСМУ 16,5%. Стала відома кількість значків, що отримували за здачу норм ТСОАФХПу та ГТО (110 осіб). Постановили тих, хто не пройшов навчання відправити до школи до 1 жовтня і забезпечити здачу ГТО на 100%. Після цього вже почався призов до армії – на лінію діючого фронту. Цей призов відбувся з 15 по 21 листопада, і було прийнято 526 людей, 8 з яких мали освіту лише 3 класи. Кожен день проходило комісію по 100 чоловік та була організована допомога з взуттям.

У 1945 відбувся призов юнаків 1928 року народження. І станом на 16 травня виявлено 430 чоловік. Теоретично могло бути більше, але точну цифру встановити неможливо через відсутність метричних записів за 1928 у 12 сільрадах. 18 людей з призваних були неграмотні, з освітою в один клас – 8 людей. Відомо, що голови сільських рад у селах Соснівка, Ревякіно та Мачулища не змогли відправити цих юнаків до шкіл, а звернення вчителів із шкіл про допомогу у навчанні неграмотних або малограмотних нічого не дало. У 39 осіб з призову виявлено проблеми зв здоров'ям, і виліковано тільки 4 чоловік. Постановили зобов'язати РОНО проводити по 10 годин навчання в день. Осіб, які потребували медичної допомоги, вважалося за потрібне вилікувати і встановлювався конкретний термін – до 16 червня. До 1 червня треба було зробити так, щоб було не менше 80% значків ГТО першого ступеня та 90% значків ПВХО[9; арк. 180].

Відбувалися також дезертирства та відхилення від армії. За 3 квартал міліцією було затримано 50 дезертирів; із промисловості 18 людей, які не хотіли йти до армії. Крім цього голови сільських рад могли затримувати людей з підозри у скоєнні правопорушення. Так, голова Старіковської сільради затримав 3-х чоловік та посадив їх у підвал сільради. Постановили усіх тих притягнути до кримінальної відповідальності.

Також відбувалась допомога постраждалим від війни – від 10 вересня 1943 по 30 червня 1944 було подано 4000 заяв від громадян, а назначено виплати 2193 сім'ям. Було сплачено 492000 рублів 335 сім'ям військових службовців, пенсії назначено 297 сім'ям а відмовлено 38, бо вони були характеризовані як ті, котрі не підпадають під інструкції. Виплачено 109400 рублів пенсії сім'ям, рідні яких загинули під час окупації. Було видано продуктів харчування 90 родинам у кількості 23 центнерів, мануфактури 418 метрів 117 сім'ям, 11, лісоматеріалів 1638 кубометрів 119 сім'ям, палива 87 сім'ям. Але не було створено місцевого фонду, як грошового так і харчового на допомогу сім'ям військовослужбовців та партизан. [8; арк. 27]. Вирішили створити бригади з ремонту та шиття взуття нужденним і теслярські бригади. Директору цукрового заводу встановлено забезпечити подання торфу сім'ям та організувати яслі при колгоспах та заводі. Відділ соціального забезпечення надавав пенсії інвалідам війни. Існували проблеми несвоєчасної виплати допомоги, відбувався несвоєчасний розбір заяв. Як результат – присутня спекуляція у будинку інвалідів і відсутній культурний розвиток. Постановили вирішити проблеми до 15 вересня і через сільради провести звіт про всіх інвалідів. Ремонт культурних закладів – будинків, клубу – станом на 13 листопада не був закінчений, а План роботи по благоустрою району не був розроблений та затверджений. Постановили: 1) зробити План до 30 листопада, 2) звернути увагу на школу у с. Ковйонки, яка зруйнована та розбирається місцевими та 3) зобов'язати зробити так, щоб сім'ї військових не залишилися на зиму без потрібної допомоги. 23 березня СНК УРСР та ЦК КП(б)У приймають постанову про забезпечення інвалідів. Відбувається звіт про роботу з інвалідами у районі. З цих даних ми бачимо, кількість людей, що перебуває у будинку інвалідів – 30 осіб. Можемо дослідити види та розмір пенсій, які були отримані у той історичний період: пенсії інвалідів війн отримували 283 людини, розмір цієї пенсії складав 24254 рубля; інвалідів труда було 146 чоловік, розмір пенсії — 31616 рублів. Надано

допомогу на суму 50000 рублів, мануфактури 291 метрів, взуття 36 пар, лісоматеріалів 131м³.

20 липня 1945 Постанову Президіуму Верховної Ради СРСР «Про збільшення державної виплати багатодітним і представлення їх до нагородження» по району було виконано. Хоча із зареєстрованих новонароджених дітей, дитячі подарунки не отримали 248 дітей, а 20 дітей не отримали їх ще з 1944 року. Постановили ліквідувати ці недоліки.

6 травня СНК УРСР приймав Постанову про будівництво будинків для колгоспників. Постановили зобов'язати організувати виробництво будівельних деталей, а місцевій газеті розповідати про це будівництво і надати затверджений план до 12 липня. Але робота не була організована головами сільрад Мачулища, Старикова. У червні було збудовано 27 будинків для сімей військовослужбовців. Але у наявності також були квартири, що вимагали негайного ремонту. Цим питанням керівництво не займалося.

У самому райцентрі було встановлено 106 радіо точок. Проте ця кількість була визнана замалою. Відсутніми були гучномовці, а чутність радіо була неякісною. Було вирішено до 25 січня 1945 року встановити більш сильніший передавач та встановити гучномовці. Проте це не було зроблено у термін і радіо працювало з технічними неполадками. Місцевого радіомовлення не існувало. Встановили термін, у який необхідно було виправити ці недоліки – протягом першого кварталу. Пізніше було затверджено більш конкретний термін – вже до 20 червня. Також зобов'язали завідуючих підприємствами та закладами систематично вивішувати центральні газети-вітрини, а відділу пропаганди та агітації потрібно регулярно контролювати інформацію на вітринах.

У тому ж році було вирішено проводити лижну підготовку. Для цього були призначені відповідальними 2 організації у райцентрі. Визначено, що вони були повинні закупити 20 пар лиж у цукровому заводі, на Баничському щебзаводі 20 пар лиж, а також ковзани, а комітету фізичної культури

провести практичні заходи з організації та проведення військово-фізкультурної та спортивної роботи в районі і у школах, колгоспах, а РК ЛКСМУ зробити так, щоб «кожен комсомолец володів не менше ніж однієї військовою спеціальністю»[7; арк.28]. Була організована лекторська групи при РОНО у складі 32 осіб.

Після рішення ЦК КП(б)У та обкому від 3 серпня 1944 було проведено обстеження усієї площі району у пошуках боєприпасів та виконано розмінування. Також було розглянуто ще низку актуальних питань. Наприклад, щодо Загсу було зазначено, що будівля, у якій він перебував, не відповідала вимогам, а саме вікна не заklenі, будівля не опалюється, не має меблів. Постановили, що необхідно зробити ремонт у будівлі. Визначили також, які проблеми потребують негайного вирішення у сфері поштового зв'язку, а саме не було відкрито відділення у Волокитиному, Семейкіно, та Княже-Козачому. Існують такі недоліки, як відсутність робітників у конторі, грубе обслуговування населення. Не був розроблений та затверджений План телефонізації сільрад, а саме із 21 зроблено 7. Постановили виправити помилки протягом першого кварталу.

Постановили за необхідне приділити увагу здоровому відпочинку дітей влітку. Вирішено направити до піонерських таборів 100 дітей та розробити план відпочинку у районі. У червні це завдання було виконано.

Стосовно друкованих засобів масової інформації відомо, що у районі виходила газета «Сталінський промінь», яка освітлювала події у районі. На її шпальтах була «Дошка пошани». Але були і реальні недоліки: газета виходила не регулярно через неповністю укомплектований штат редакції. Постановили що кореспондентам необхідно більш розширено висвітлювати хід сівби та організувати активну роботу з обміну досвідом між бригадами та колгоспами, та постійно висвітлювати цей процес. Крім цього було введено літературну рубрику, що сприяло підвищенню рівня грамотності населення. Якість газети інколи не відповідала високим стандартам друкованої

соціалістичної преси, тобто брудний шрифт, сторінки не були відповідно вирівняні. Постановили виправити вищезазначені помилки.

Другого вересня у зв'язку з визволення міста Суми та Сумської області від окупації постановили: провести мітинги у колгоспах, а також вечір художньої творчості в районі та клубі цукрового заводу. До 30 серпня подати на розгляд ім'я тих, хто поїде на мітинг до Сум. Вже 15 жовтня у зв'язку зі звільненням УРСР від окупації постановили провести урочисті наради партійних комітетів, сільрад та комітету комсомолу і провести соціалістичні змагання.

Але проведення культурних заходів у той історичний період вимагало подолання певних труднощів. Наприклад, багато сільських клубів було пошкоджено під час бойових дій на території Сумської області. Бібліотек з відповідним книжковим фондом майже не було. На виділеної суми 45 тисяч карбованців використано лише 300 карбованців, тому не закуплено потрібної літератури. Всі вищезазначені недоліки потрібно було виправити до жовтня.

Підготовка до зими 1945/46 відбувалася неякісно: замість 1380 складометрів дров було заготовлено лише 312, торф взагалі не був завезений. Рев'якінська НШ, Шалигинська середня і НСШ, Княже-Козаченської сільради не мали палива. Приділялася значна увага ремонтування будівель шкіл та клубів району, але на теоретичному рівні. Відомо, що ремонт клубів ще не був закінчений і паливо також ще не було завезено. З виділених 80680 карбованців використано 44323, на ремонт і освітлення шкіл із виділеної суми 86200 використано тільки 19136. Постановили закінчити до 15 листопада завезення палива, а ремонт закінчити до 20 листопада.

1.5 Економіка

Під час війни радянська держава проводила активну політику щодо залучення грошей населення на військовий займ. Так, станом на 10 травня 1944 було підписано облігацій на суму понад 2286000 карбованців, але райком заявив, що зазначена сума є недостатньою; так у Катериновській

сільраді треба було зібрати 40 тисяч карбованців, а зібрано 3500, у Чернівській сільраді треба 50 тисяч, зібрано 1500, у Веселівській із потрібних 137 тисяч зібрано 21 тисяча. Встановили термін щодо зібрання усієї суми – до 25 жовтня.

У цей час збирали також весняний податок. Як результат – із 2190000 зібрано 1986000 карбованців. Неповну суму було зібрано у Гудівській, Ходинській сільрадах. У Ходинській зібрано на займ 30649 карбованців, або 29%, а податок зібрано 23%. У Гудівській сільраді зібрано 15% займу та 30% податку.

Станом на 20 травня відбулася мобілізація коштів по району. Із нарахованого сільрадам військового податку 1943-44 нестача складає 123,8 карбованців, з воєнного податку 230,9 карбованців, га податок «неодруженого» – у цьому податку нестача складається з 34,2 тисячі карбованців. Усього 383,3 тисячі рублів, недозібрано 604 тисячі 660 рублів. Постановили ліквідувати цю нестачу, тобто зібрати усі необхідні кошти до 1 жовтня повністю. Пізніше вже 21 серпня сума зібраного податку складає: 123,8 карбованців, воєнний за 1944 — 289,6 тисяч карбованців; податок на холостяків – 34,2 тисяч карбованців, Всього не здано 54,9 тисяч карбованців. Також нестача необхідної суми податку із земельної ренти складає 9,6 тисяч, обов'язкове окладне страхування – не вистачає 604 тисячі 600 карбованців. Постановили закінчити збір коштів до 1 вересня.

Гроші, які були зібрані під час третьої грошо-речевої лотереї складали – станом на 13 листопада – 1909043 карбованців. Ця лотерея була недостатньо продуктивною – по ряду колгоспів було зібрано лише 5% від необхідної суми, а мобілізація коштів по району (на 15 листопада) встановлювала лише 43%, а податки по сільрадах виконані на 16,7%, не виконується по Катеринівській та Ковйонківській сільрадах. Термін зібрання недостатніх коштів було подовжено до 21 листопада.

Мобілізація коштів першого кварталу 1945 року не відповідала встановленим вимогам ані за строками виконання, ані за зібраними коштами.

На 13 березня 1945 виконано план лише на 25%, найнижчі показники у Холопківській, Уцьківській, Катеринівській сільрадах. Через це голову Катеринівської сільради було знято.

Відбувся також третій воєнний займ по району, який пройшов на задовільному. Передовою сільрадою стала Кочерижська – потягом 15 днів зібравши 246 тисяч карбованців. Невелику суму було зібрано у Шалигинській сільраді – із 134,5 тисяч карбованців зібрано 98 тисяч. У Сварківському колгоспі із 85,6 зібрано 70.

За четверту хвилю воєнного займу з плану у 1040 рублів зібрано 930. В цілому хід видачі облігацій та лотерейних білетів проходить задовільно – із внесеної суми на займ 2507 тисяч карбованців видано ощадкасою 2250, із внесеної суми лотереї 930 тисяч видано 680 тисяч. Проте колгосп у Волокитиному не здав кошти у потрібний термін. Встановили новий термін збору грошей – до квітня.

Слід зазначити, що фінансовий контроль та ревізії бюджетних установ проводився недостатньо ретельно і в результаті перевірки деяких бюджетних установ виявлено, що вони мають проблеми з документами. Постановили виконати суворий контроль за дотриманням касової дисципліни, а керівнику РФВ провести фінансову нараду та негайно організувати у найближчі дні збір штрафів з осуджених. Дозволялося задіяти для цього представників народного суду.

1.6 Сільради

Слід звернути увагу на діяльність сільрад. Так, після визволення від німецьких окупантів було відновлено 22 будівлі сільрад. Це позитивний крок на шляху їхньої діяльності. Але також встановлено, що у Шалигинській, Княже-Козаченській, Гудівській сільрадах не належним чином виконуються необхідні обов'язки, а саме: нерегулярно проводяться ради з важливих питань, неуважно розбираються скарги від населення, протоколи засідань не висилаються до керівних структур. У Холопківській (Перемога) сільраді голова був знятий за п'янку.

Праця сільрад у таких селах як Веселе, Шулешово, Княже-Козаче та Ходине є крайнє незадовільною. Голови цих рад не покращили своє керівництво на основі постанов Райкому та райвиконкому, не створюють плани роботи сільрад, не проводять комісії з сільського господарства. Неналежне ставлення до звітності, протоколи оформлюються не правильно, збори проводяться не регулярно. Книги звіту жалоб населення у Веселому немає і через це жалоби розглядаються несвоєчасно. Недостатньо надається допомога сім'ям військових і сіротах, У встановлений термін у Веселому, Шулешово не проведено місячник зі збору коштів для сімей військовослужбовців. Постановили встановити 100% якість у роботі сільрад до першого кварталу 1946 року.

Також проблеми були і у Старіково та Мачулищах. сільрад. Так, четвертий державний військовий займ із 121 тисячі карбованців здано готівкою лише 74,5 тисяч карбованців. Також у наявності нестачі у обов'язкових поставках продуктів тваринництва – із 65 центнерів зібрано 40 кілограмів, із молочних продуктів (1454 літрів) зібрано 60 літрів. Стосовно плану збору коштів: воєнного податку у 62800 карбованців зібрано 23 тисячі. Податок на холостяків 9 тисяч карбованців. Постановили покращити роботу.

Щодо звіту про військовозобов'язаних по інструкціям він не проводився. Особові справи військовозобов'язаних знаходяться у перемішку з іншими документами у столах та шафах. А у Шалигинській та Волокитинській сільраді секретарі не ведуть звітності. Перевірка облвиконкомів показала, що існує часта заміна секретарів по цьому питанню у Шалигиному, Ходіно, Волокитино. Постановили створити посаду секретаря ВУС з окладом 300 рублів , щоб правильно проводити звіт військових. У Шелешівській сільраді робота була визнана поганою і через це було знято голову сільради. У Катериновській сільраді не проводять роботу на селі та не забезпечують виконання про прибирання сільгосппродукції та хлібоздачі. Теж саме було і у Ковйонківській сільраді

1.7 Промисловість

Будування шляхів не проводилося належним чином. По плану річної роботи із суми 460000 карбованців використано у першому кварталі минулого року лише 17000 або 10%. Шляхові бригади не організовані, існують у наявності не в усіх колгоспах, а у деяки колгоспах зовсім не приступили до виконання своїх обов'язків. До озеленення по плану доріг 28 кілометрів ще не почали, контроль за роботою проводиться не достатньо. Лісоматеріали для дороги та мостів не вивезено. Постановили до 15 квітня організувати роботу бригад будівництва, зобов'язати негайно приступити до озеленення, а до 15 травня виконати план з вивозу лісоматеріалів для мостів у районі. Обком постановив: по-перше, відремонтувати 50 кілометрів доріг, зроблено лише 8%, по-друге, зробити профілактику 100 кілометрів доріг, а відремонтовано 60 кілометрів, по-третє, перевірити докомплектованість бригади робітничий та тяглової сил на період місячника і заборонити використання на інших роботах, бо через це попередній місячник дорожнього будівництва пройшов незадовільно, бо було відремонтовано лише 67%, бо із плану 50 кілометрів виконано 27, а будівництво мостів у Мачулищах і Уцьковому не починалося.

9 квітня вийшла постанова ЦК КП(б)У про будівництво колгоспних електростанцій. Постановили затвердити будівництво на другий квартал 1945 – побудувати електростанцію потужністю 20 кіловат у Холопкове та Сварково на річках, а також у райцентрі за терміном до вересня потужністю 225 кіловат та провести головам колгоспів пояснювальну роботу у колгоспах зазначених сіл.

РОЗДІЛ 2. ПОВОЄННА ВІДБУДОВА (1946-1952)

Хоча Друга Світова війна і закінчилася, період післявоєнної відбудови не став таки би мовити полегшенням. На село прийшов голод 1946-47, який став третім за часів СРСР та УРСР. Після нього розпочалося знову виселення селян, але виселялися не «кулаки», а ті, хто «погано працював у колгоспі». Повернулися репресії та розпочалася холодна війна, лозунги якої будуть ринути з кожної газети, тому цей період дуже значний у краєзнавстві та історії України.

2.1 Сільське господарство

На початку 1946 року стало відомо, що (станом на 25 січня) план хлібозаготівлі по району виконано на 80%, переважна більшість колгоспів виконали норму у 73%, а Уцьківська сільрада на 93%, хоча «Новий шлях» на 45%. Вирішили попередити керівництво цього колгоспу.

Звернемо увагу на заготовку іншої сільськогосподарської культури. Так, щодо заготовлення коноплі – станом на 28 лютого – відомо, що план виконано лише на 55%, а певні колгоспи взагалі ще не виконували заготовлення, тому термін заготівлі було подовжено до 10 березня. 16 березня вже було зібрано 85% від цифри, зазначеної у плані. Винуватцем повної нездачі стали голови колгоспів Кочерги, Уцькове, Будище, Волокитине, до яких було застосовано певні міри стягнення, а РК ЛКСМУ через активістів повинен виконати це постановлення до 1 квітня.

Вже 27 лютого відбулося засідання щодо весняної сівби, під час якого стало відомо, що ремонт інвентарю у колгоспах зроблено на 70%. План заготовки добрив виконаний на 30%, а план з підготовки волів на 8%.

У колгоспах Гудівської сільради така ситуація: засипка насіння виконана на 33%, замість тяглової сили у кількості 24 коней використовують лише 15, корів із потрібної кількості тільки 50%, а бригади не мають затверденого плану. Добре були підготовлені колгоспи у Будищах (73% насіння), Баничі (93%). Постановили бути готовими до 10 березня [11; арк 47].

За день до цього відбулося партійне засідання, де було обговорено, що закінчив сільськогосподарський 1945 рік, колгоспи розвернули достойну підготовку до сівби. Це колгоспи у таких селах: Перемога, (Ходіно), Рев'якінської сільради, Нове життя (Баничі), де був організований добрий нагляд.

У інших колгоспах у фонд здано близько 40% зерна від необхідної кількості, а зачистка насіння відбувається дуже повільно, машини для цього не використовуються. А інвентар або не відремонтовано або не зібрано. МТС взагалі не виконали ремонт у термін, зазначений у плані.

Крім цього у колгоспах імені Чапаєва (Шалигино) та Червоний жовтень (Соснівка) здано у посівний фонд лише 60% зерна, насіння ще не очищено, а привезення добрив не зроблено. У колгоспі Червона армія план вивозку та заготовки був виконаний на 1% у Горки було 7%, щоправда у колгоспі 9-те січня (Вікторове) був виконаний план із заготівлі на 70%. Сам район навіть повністю не був готовий до весни. Подовжили термін підготовки до 1 квітня. Вже 20 березня все ще не було готове, а заготовля добрива виконана лише 30%. 16 березня у колгоспі імені Сталіна план добрив підготовлено лише на 1%. Насіння за виключенням вівса не доведено до готовності, а тварини виснажені. Хоча колгосп 9 травня (Вікторове) підготував 70% удобрив. 25 березня у Новозюму житті удобрив було на 70% від необхідної кількості, а вище зазначеному колгоспі Горки удобрив 20%, тобто зібрано на 13% більше. Постановили скасувати всі недоліки через 2 дні [16; арк 90].

Вже 8 квітня почався сів. Коли почали сіяти 13 колгоспів, то стало відомо, що агротехніка у 4 колгоспах не повністю підготовлена. Існують проблеми з тяговою силою. Голови колгоспів та сільських рад не регулярно відправляють сводки у райцентр. Вспашка була виконана на 25%, сів ранніх культур на 15,7%. У трьох колгоспах існує розрив між пахотою та сівом. Із 4045 голів великої рогатої худоби працює 1000, питаннями організації праці не займаються. У 10 колгоспах план розробляють невчасно, а якщо план і розроблений, то повної картини, щодо сіву не дає. Агрономи планів технічної

допомоги не мають. Із 54 гектарів занято 39. Також скасується не якісний ремонт тракторів. У колгоспі Червона армія за 7 днів роботи 4 трактора вспахали 5 гектарів. Стінгазети майже не виходять. Через це голову та тваринознавця колгоспу Нове життя було знято. У колгоспах Червона армія та Нове життя замість плану 105 гектарів засіяно лише 25. Також була різниця у вспашці та засіванні. В колгоспі «Червона армія» було вспахано 26% земель від території, що зазначена в плані, а засіяно лише 8% від необхідної кількості. В колгоспі «Нове життя» відповідно 44 і 26. Присутня значна різниця між кількістю тяглових тварин, задіяних у польових роботах. Відомо, що волів не вистачало – у першому колгоспі із 111 голів худоби працювало 16. В другому із існуючих 122 працювало 27. Постановили виправити положення с весняним сівом за п'ять днів. А для цього райвиконком постановив працювати з п'яти ранку до заходу сонця, та зігнати усіх колгоспних корів та корів, що належали до приватної власності на поля. Вважалося необхідним попередити голів колгоспів імені Молотова та Червона сім'я, бо будуть зняті. Через тиждень знову стало відомо, що у колгоспі Нове життя залишилося насіння на 15%. У Шалинської МТС більшість сіялок простоює. Голову колгоспу імені Ворошилова було попереджено. МТС зобов'язали слідкувати за тим, щоб сільськогосподарська техніка постійно працювала. Особливу увагу було потрібно приділяти сіялкам.

План посіву технічних культур був таким: цукрового буряку 1900 гектарів, коноплі 650, картоплі 900 [11; арк.50].

Сильна посуха цього року не обійшла і Шалигинський район і ось вже 25 травня у 6 колгоспах загинув врожай цукрового буряку, тому була розглянута можливість пересіву врожаю. У той же час боротьбу зі шкідниками проводили нестаранно і замість 18 центнерів ядохімікатів використано 5,7; а курей, яких використовували для відловлення шкідників, на поля вивели тільки окремі колгоспи. Деякі колгоспи не почали боротися з бур'янами. Щодо аналогічної боротьби з коноплею, то до неї не

приступили. Погіршувало ситуацію і те, що ланки для сіву не були організовані в деяких колгоспах, а норми виробітки трудоднів занижені, що потім одгукнеться під час виселень у 1948. Вже починають наводи кількість тих, хто порушує дисципліну 120 та 108 осіб.

Було затверджено 7 місць для зберігання зерна, яке потрібно було здати. Ці місця знаходилися у тих будівлях, які взагалі не були для цього придатні: будівля Княже-Козаченської НСШ, яке не використовувалася для 350 тон зерна, колгоспна будівля у Рев'якіно, що була невідповідною для зберігання палива у кількості 700 тон. Обробітка самого зерна була зроблена якісно. Постановили: заповнити зерном ці склади та одночасно організувати збір колосків вручну за допомогою дітей шкільного віку; почати масово обмол хліба для здачі державі та надавати сводки райкому та райвиконкому до 8 години вечора кожного дня.

У цей час почалися виключення з колгоспів та жалоби про повернення. Проблеми і додавало те, що 5 липня 1946 виходить постанова про недоліки в УРСР під час збирання врожаю. Райком цю постанову відразу прийняв до уваги і заявив що вони теж мають такі проблеми. Наприклад, в колгоспі імені Чапаєва (Шалигино) замість 365 працює 145 людей, імені Ворошилова із 175 працює 90 і райком постановив, що в усіх колгоспах повинно працювати 100% населення та, як у минулому році, треба посилити охорону полів, а голові районного земельного відділення затвердити проведення молотьби у дві зміни та дозволили навіть молоти вручну; підвищити норми вирабобткі і провести соцзмагання. Через 10 днів були згадані інші колгоспи: 10 років Комінтерну, де працює лише 30% з осіб, що мешкають на тій території, і через це не скошено і не обмелено 38 гектарів. Тепер були винуватцем проблем замість кулаків 1930-х ті, хто залишився під час окупації і саме вони винуваті в проблемах колгоспу. Голову колгоспу було знято, а голів колгоспів імені Ворошилова та Чапаєва попередили. МТС вчасно не передали сіялки для тракторів у Гудово, Мачулища та Старіково,

тому колгоспи сіл'рад вчасно не посіяли 160 гектарів. Помилку виправили протягом п'яти днів [24; арк 6].

План хлібопоставки протягом п'яти трьохденнок був не виконан. Колгосп Червона армія (Перемога) із 115 центнерів здав 15. Червона зоря (Княже-Козаче) не здав 35 центнерів. Постановили термін здачі – протягом трьох днів. Окрім згаданих колгоспів були випадки, коли в окремих колгоспах через погану організованість хліб затримується на складах. Таке відбувалося у колгоспах Будище, Веселе, Шалигине та Ковйонки. Голови колгоспу Парижської комуни та Серпа та молот ховали від держави хліб, а показували мелений, можливо вони бачили, що держава забирає весь хліб з колгоспів, щоб виконати план і тому хотіли якось його залишити, але вони були виключені з партії та притягнуті до кримінальної відповідальності. Іншим сільським радам постановили виконати план хлібопоставки з індивідуального сектору, а зобов'язаного Міністерством заготовок хліба план виконати у 100% протягом тижня. Окрім поганих колгоспів не працювали 19 з трьох молотилень, які знаходилися в МТС і райкому не подобалося, що вони працюють до 20.00 замість двох змін, тому вони встановили запрацювати протягом двох днів, а РЗВ проконтролювати роботу у дві зміни [26; арк. 28].

12 пленум ЦК КП (б) У прийняв Постанову щодо підготовки до осінньої посівної кампанії. У районі стало відомо, що машини для цього сіву повністю не відремонтовані. Усі підготовчі роботи повинні бути закінчені 1 серпня. Також протягом 6 днів встановили: закінчити вспашку землі під озимі культури, коней узяти нижче середньої вагової категорії, директорів заводу допомоги потрібно надати сіялки та забезпечити колгоспи кам'яним та деревесним вугіллям, але станом на 1 серпня оброблено 70% площі для озимих культур. Сіялки (за планом 27), відремонтовано 17. Зобов'язали закінчити підготовку протягом двох днів та організувати головам колгоспів дві зміни, щоб виконати план посіву озимих культур.

Сам посів проходив незадовільно, бо в цілому по району на середину серпня посіяно лише 40% із запланованих земельних ресурсів. Найбільш відсталих колгоспів у селах Гудове було попереджено щоб виправили положення протягом п'яти днів та діяльність бригадира колгоспу обговорити на партійних зборах та зняти з посади. Директорам МТС виправити положення в цих колгоспах протягом двох днів.

До списку загиблого врожаю слід додати і семеники клеверу, яких не стало понад 80%. Тобто район поступово наближався до голоду, який був в усій країні.[25, арк. 56]

План глибини пахоти не виконано у колгоспах. У Будище та Баничі у жовтні було зроблено лише 20% плану. Також голови МТС вчасно не підготувалися тому визначили, що потрібно забезпечити кількістю тракторів, необхідної для виконання встановленого плану, а також організувати виїзну майстерню. До того ж тракторам треба було працювати в нічний час. Необхідно також було організувати трьохразове харчування, яке було відсутнє у колгоспі Червоний партизан. З проблемою колгоспного харчування район стикався постійно навіть не в голодні роки і це призводило до того, що люди ходили до села і обід тривав три години.

Колгоспу Нове життя (Сварково) зробили зауваження за погану роботу, бо на думку Райкому, колгоспники відробили мало трудовднів, бо 78 людей мали до 30 трудовднів, у 31 людині до 100 трудовднів. У колгоспі 70 корів, а задіяні 10. Голова колгоспу постійно зловживав алкоголем. . Ферми до зимовки не готові. Кормів мало і вони швидко розходубться. Постановили примусово зменшити присадибну ділянку, бо колгоспники проводять не колективну працю та зібрати всіх корів приватного користування на ферми, які були раніше там.

Посів ярових культур на 1947 було затверджено у розмірі:

- Пшениця – 2500 гектарів;
- Ячмінь – 2800 та інші культури.

План посіву технічних культур був таким:

- Цукровий буряк – 2300 гектарів;
- Конопля – 1100 гектарів;

Праця райвідділу технічних культур була не задовільною . Агрономи зазвичай працюють з технічною документацією, а повинні бути на полі [27; арк 56].

Для боротьби зі шкідниками, а саме з бурячними довгоносами на балансі колгоспів імені Сталіна (Рев'якіно) та Нове життя (Баничі) були оприскувачі-транспортні, які повинні ремонтувати МТС, але через нестачу персоналу це не відбувалося. Це міг також зробити цукровий завод, але ремонт перевищував суму цього приладу. З ручними оприскувачами було теж саме – з 16 тільки один був працюючий у колгоспі Перемога (Ходине). Постановили затвердити план випуску нових оприскувачів та підготувати курей у поле в кількості 12950 штук з розрахунку 10 штук на один гектар, а заводу протягом тижня привести з Глухова добрива, які до того часу завезені не були [29; арк 46].

Засипка насіння до сіву була виконана на 46% найбільше не підготовлені були колгоспи імені Леніна та Перше травня. Власне насіння було заборонено використовувати в інших цілях.

Ті колгоспи, котрі підготувалися швидше за інших, було вирішено занести на обласну дошку пошани в Сумах та на спеціальну сторінку обласної газети Більшовицька зброя:

- «Червоний путиловець» (Кочерги)
- імені Сталіна (Рев'якіно)
- «Більшовик» (Волокитино).

Було введено районний відділ сільського господарства, який було виділено з РЗВ.

Перед початком весняної сівби 1947 було розглянуто про стан коней тобто тягової сили в полі. Їх стан був не задовільним. Так, у колгоспі імені Чапаєва існує 38 коней і 26 з них стан нижче середнього. У колгоспі Горки із 11 коней стан 10 нижче середнього, із чотирьох робочих волів стан одного

нижче середнього. Постановили виправити положення та робити комплексний догляд.

А спочатку самого сіву інша тяглова сила не вся вийшла в поле, наприклад, корови. Так, в колгоспі «Перемога» (Ходине) тільки 50% корів задіяно. Щодо механізованої тягової сили — тракторів — , то вони працюють з запізненим виходом, а у деяких випадках взагалі не працюють, так трактор у колгоспі «10 років Комінтерну» простояв три доби без масла, у Катериновці простояв 20 годин без пального, а в Баничах сіять вручну через відсутність тракторів. Постановили виправити, та зробити роботу тракторів в дві зміни, що раніше не використовувалась. Так, у колгоспі Нове життя — Баничі— трактор не працює в ніч, а у колгоспах імені Ворошилова та «Горка» ніччю працюють 40% тракторів. Постановили виправити положення та забезпечити палива на ніч, а майстерням МТС працювати в дві зміни, щоб позбутися постійного простою техніки і встановили графік денної роботи, яку треба було починати з 6 та працювати до 21.00 [18; арк 129].

Колгосп імені Куйбишева було нагороджено за те, що посів ранніх зимових культур на площі 312 гектарів був виконаний за 3 дня.

19 вересня 1946 року була прийнята постанова ВКП(б) про ліквідацію уставу сільгоспартелі, яка була окрім пізнішого рішення про виселення однією з жорсткіших постанов щодо села. Першими під удар потрапив колгосп «15 років жовтня (Шалигине), де голова колгоспу віддав 3,1 гектарів землі. Без зборів були продані колгоспникам корови, керівництво привласнило колгоспні кошти. У колгоспах «Перемога» (Ходіно), «Новий шлях» (Гудово), «Червоний партизан» (Веселе) та імені Тельмана (Черневе) колгоспна земля була віддана колгоспникам та не колгоспникам для збільшення присадибних земель. У колгоспі Новий шлях Гудово дозволили користування присадибними ділянками у розмірі 3,93 гектарів. Постановили голову колгоспу 15 років жовтня виключити з партії та притягнути до кримінальної відповідальності. Голову колгоспу імені Щорса Волокитино було знято. У колгоспі «Шлях до соціалізму» теж віддавали територію

колгоспу під городи на площі 8,68 гектарів. Голову колгоспу було знято та притягнуто до державної відповідальності. Голову колгоспу імені Тельмана попередили. В іншому колгоспі імені Леніна у 1946 був продаж продуктів без спільних рішень та не членам колгоспу. Частина земель знаходиться в особистому користуванні. Голові колгоспу було зроблено догану [13; арк. 60].

Після збору врожаю стало відомо, що склади для зберігання повністю не відремонтовано. Так, у Баничах йшов ремонт даху, у Волокитиному не проведена дезінфекція, у Шалигиному немає акту прийняття, у Княже-Козаче ремонт ще не почали взагалі. Постановили закінчити ремонт будівель до початку липня, а директорів цукрового заводу передати один глибокий склад для зберігання зерна, об'ємом у 500 тон. Також завести потрібну кількість мешкотари, обладнати дошки показу та вітрин для демонстрації газет, організувати буфети та чайові для робітників складів та закінчити ремонт вагів. Окрім цього йшла підготовка кадрів і Директора МТС та заступників з політичної частини підбором кадрів ваговиків, машиністів займаються недостатньо. Семінарів не проводили. Сільськогосподарський відділ не має повністю матеріалів на основі сільськогосподарських кадрів з уборки врожаю. Також облвиконком вирішив підняти розмір врожаю, тому у кожному районі повинні були з'явитися нові зерносховища. Обком також прийняв постанову про недостачі збору врожаю у колгоспах Охтирського, Груньського та Велико-Писарівського районів». Райком зазначив, що ця постанова відноситься і до нашого району. У ряді колгоспів імені Леніна, імені Калініна та «Червона зоря» (Перемога), «Нове життя» (Ковйонки), є можливість почати збирання хоча б на маленькій площі, але жоден це не почав. У МТС досі не обладнані трактора. У колгоспах «Червона армія», імені Леніна- Княже-Козаче та «Червона армія» (Перемога) існує стрижіння колосків. Районне відділення МВС та прокуратура не реагують на це. У деяких випадках не добудовані токи та сушарки. Постановили ліквідувати усі недоліки та почати заплановане протягом двох днів. Окрім цього у

колгоспах «Більшовик» (Шалигине) із 187 людей працює 20 людей. «Серп та молот» 45 людей. У колгоспі імені Тельмана через плутанини замість затвердженого коногона на катку було поставлено 14-ти річного хлопця. Через це каток було зламано. У колгоспах «Серп та молот», «Перемога», «Нове життя» (Ковйонки) та «Червона армія» колгоспники не знали скільки їм платять за трудовні.

Щоб швидше зібрати врожай, облівиконкомом було прийнято постанову про допомогу колгоспам робітничою силою на збір врожаю 1947 року. Райвиконком постановив з 15 липня працездатне населення з заводів та керівників державних закладів не в ущерб праці та учнів 6-10 класів НСШ та СШ відправити на допомогу колгоспам. Та виробитка 50-60 трудовнів. Виработаний термін оплатити сільгосппродукцією у кількості 1 трудовень за 1 кілограм зерна.[11, арк. 78]

Дослідники відмічають, що під час голоду почалися пограбування колгоспів, яке тривало до 1948 року і це не оминуло і Шалигинський район. Так, у колгоспі імені Кірова в ніч на 16 червня було взламано замок та забрано усе зі складу, а сторож у цей час спав. Постановили голів сільських рад попередити та звільнити тих сторожів, хто не придатний до роботи.

У колгоспах району «Нове життя» (Ковйонки) та «Більшовик» цукровий буряк почав сильно заростати. У колгоспі «Нове життя» прополено 24 гектара, а у колгоспі «Більшовик» з 55 гектарів лише 2. Також сильно погрозливий стан був у колгоспах «Шлях до соціалізму», «15 років жовтня», «Горки», «Новий шлях» та «Нова зоря». Постановили головам колгоспів Нове життя та Більшовик термін у два дня, іншим потрібно було відправити агрономів проінспектувати врожай і якщо він загинув, то винних притягнути до відповідальності та відразу почати молотіння зерна, організувати польові табори та харчування. Графік з 4 ранку до 10 вечора. Провести після збирання в'язку у снопи. До збирання колосків граблями залучити учнів молодших класів. МТС включити у молотьбу всі молотильні, але випадки, коли простоювали молотильні, продовжилися. Так, у колгоспі

«15 років жовтня» вона простояла два дні без палива, у колгоспі імені Куйбишева простояла тиждень без ремонту і голова МТС не зміг пояснити проблеми навіть після втручання РВ МВС, тому райком прийняв рішення про відріз ділянки робітників МТС. Ось так виконували плани і щоб встигнути його виконати для транспортування зерна на пункти здачі постановили: задіяти усе тягло колгоспів та усіх корів колгоспників, які ще не задіяні на сіві, молотьбу не зупиняти за жодної погоди та виділити з заводів та МТС увесь транспорт, який повинен працювати не менше 20 годин. Більшість колгоспів успішно виконували цей план, проте колгоспи «Нове життя»(Ковйонки), імені Шевченка (Кочерги), «Червоний партизан»(Веселе), імені Щорса(Волокитино), «Шлях до соціалізму»(Шулешівка), імені Сталіна (Гудово) рівень виконання залишається низьким. Постановили на основі рішення обкому від 19 серпня провести декадник з 20 серпня по 1 вересня. Також головам організацій та партійних організацій виділити робочу силу у колгоспи, що не виконали встановлений план, бо було зроблене лише 33% із встановленого плану. Тому голову колгоспу імені Молотова було знято, на засіданні колгоспу «16 парт з'їзд» було вирішено: притягнути винних до відповідальності, а РВ МВС перевірити колгоспи сел Гудово, Ковйонки та Катериновка і залучити учнів 6-10 класів на прибирання.

Колгоспи активно приймали участь у обласній виставці сільського господарства, яка була приурочена до четвертої річниці визволення Сумщини, на яку делегували колгоспи району, що представляли окремі види робіт:

Польові: імені Сталіна Рев'якіно, Червона армія (Перемога), Червоний путиловець (Кочерги) та імені Куйбишева (Сварково).

Городне: 1 травня (Будище).[12, арк. 100]

Одночасно з нею було вирішено провести районну виставку сільського господарства.

На наступний рік було затверджено план посіву культур, який мав такий вигляд:

Культура	Площа гектарів
Ячмінь	2500
Вівса	3000
Просо	1500
Гречка	5000
[?]	1000
Сіна	400
Цукровий буряк	2400
Конопля	1200
Картопля	900

Якщо зазначені вище випадки пограбування були доволі мирні, але коли держава, як ми побачили, цпідняла ланку здачу хліба, то почалися жорсткі дії, так у колгоспі імені Сталіна Гудово в ніч на 14 вересня було вбито городника. У колгоспі 16 парт з'їзд Уцькове грабіжники забрали з току 4 мішка. У колгоспі Новий шлях Гудово з поля вкрадено 6,10 мішків проса та гречки, а через півмісяця 2 коня та віз. У колгоспі Червона армія Перемога, під час молотьби у снопу знайдено залізний шкворень, який був в крові. Але протести відбувалися не тільки пограбуваннями, а навіть знищенням будинків активістів, так у Шалигиному протягом трьох ночей 21-23 вересня були пожежі, під час яких було спалено активіста комісії колгоспу, але вижимка усе таки була зроблена, бо район здав 371,154 пудів, що більше ніж до війни і в нагороду за це голову колгоспу Нове життя (Гудово) було повернуто до партії та встановлено провести нараду передовиків.

11 січня 1948 у обласній газеті вийшла стаття про невивоз буряків через відсутність пального у МТС, хоча у цукровому заводі існують дані про падіння темпів вивозу з 230 центнерів до 40. Журналіст відмічав, що повинні вивести до 15 січня. Райком відповів на цю замітку. Голову колгоспу імені Калініна та 10 років комінтерну, директора цукрового заводу було попереджено, але також постановили виділити транспортні засоби цим

колгоспам і закінчити вивозку за два дні. Також зроблено зауваження і журналісту, який не правильно цитує рішення райкома. [3]

На підготовку до врожаю 1948 було вирішено організувати підготовку кадрів через гуртки у колгоспах в кількості 1839 осіб.

Врожай 1947 був, як зазначив райком багатий. На врожай 1948 та поставки було вирішено разом з здачі державі і здавати борг за минулі роки. Також було збережена постанова 1946 про заборону торгівлі хлібом та сонячними під час здачі зерна державі. Встановлено, що МТС будуть притягнуті до відповідальності, якщо будуть неправильно звішувати хліб

У Баничах треба було організувати цілодобову роботу кожного заготпункту. Голів колгоспів 15 років жовтня, Більшовик, Червоний жовтень було попереджено, щоб вони виконали річний план сінопоставок. Перші дні збору врожаю дали добрі результати, так косарь колгоспу Нове життя, жатчик колгоспу Червона армія та в'язальниці колгоспу імені Молотова виконують план на 150-170%. Але ряд колгоспів робочу силу розкидали по всьому полю. У колгоспі Паризька комуна допускається великі втрати врожаю. Постановили виправити, а передовиків нагородити. Голову колгоспу імені Ворошилова, бригадира колгоспу за втрати врожаю зняти та притягнути до державної відповідальності. Усіх бригадирів колгоспу попередити. Колгоспи 9 січня, імені Молотова Катернівка, імені Щорса виповнили норми хлібопоставки на 161% до середини серпня. Голів колгоспів імені Леніна, Червона сім'я було попереджено за погану здачу.

Колгосп імені Сталіна Рев'якіно відразу здав норму хліба. Також колгоспи 9 січня, 1 травня, Більшовик Волокитино, імені Люксембург виконали на 120%. Колгосп Червона зоря здавав 40% кожен день, імені Леніна 40%. Через погану здачу зерна державі та порушення графіка голову Княже-Козаче було знято. Голову колгоспу Більшовик було попереджено. Інші колгоспи 9 січня виконав 99%, та покращили роботу збирання врожаю. Інші колгоспи нічого не зробили. Голову колгоспу Перемога було знято та виключено з партії. Голову колгоспу Нове життя зробити догану. Іншим

колгоспам виконати об'єм здачі зерна державі у дводенний термін. Голову колгоспу імені Ворошилова за укриття хліба та за погану здачу було знято, голову колгоспу Червона сім'я було притягнуто до державної відповідальності. Інших попереджено.[14, арк. 56]

На середину серпня було вже посіяно 30%. На території Шалигинської МТС було посіяно 30%, бо агрономи вирішили сіяти з середини серпня, але райком вирішив по-іншому. Директора МТС було попереджено. Зобов'язали посіяти за п'ять днів 20 гектарів. Графік сіву не виконувався. Голова колгоспу Новий світ посіяв неякісним насінням та не забезпечив підготовку ґрунту. У колгоспах Червона сім'я, Червона зоря, імені Кірова та 10 років комінтерну приймає участь у підготовці ґрунту тільки 20 корів, а воли та коні ні. Голова колгоспу Шлях до соціалізму не використовує кінську сіялку. Голову колгоспу Шлях до соціалізму було знято, голові колгоспу Новий світ зроблено догану. У колгоспі Новий шлях прибирання цукрового буряку йшло погано, бо чотири дні у вересні жодні звена не працювали. За це голову колгоспу було знято.

У колгоспі Червона армія з 476 осіб працює 150-270 у день, на молотильні було лише 150, через це молотарки простоювали та вспахано один гектар зябі. Через що не обмелено 76 центнер та не вспахано 550 гектарів, а до зими не готові. Постановили виправити ці недоліки. Першого жовтня у район прийшов лист від Ради Міністрів УРСР та ЦК КП б У, де говорилося про змагання. Голову партійної організації колгоспу Червона армія було знято через те, що він проводить погану агітацію і колгосп відстає. Колгоспи Нове життя, Новий шлях, Горки та імені Щорса, які отримали ссуду для посіву озимих культур 1947 та ярових 1948 не виплатили її. Тому на основі рішення обкому та облвиконкому постановили голову РВСГ організувати у колгоспах повернення займа. Колгоспу Парижська комуна Кочерги, було вручено червоний трудовий прапор за роботу протягом 1948 року. Протягом 1948 не було забезпечено підвищення врожайності

цукрового буряку через що не виконується план, хоча було відновлено довоєнний врожай. [17; арк. 116]

У колгоспах станом на початок квітня не виконується розпорядок дня, так у колгоспі Більшовик Шалигине вихід на роботу з 7 до 9.30. . У колгоспі Шлях до соціалізму не дивлячись на заборону перерахування зябі агрономом це було зроблено. У колгоспах імені Люксембург, імені Калініна та Новий шлях 70% колгоспників не виконує норму. Голову колгоспу Новий шлях було знято та притягнуто до відповідальності. Головам МТС було зроблено догану. З тракторами були проблеми, бо частими були випадки простою по 5 діб, а деякі не мали забезпечених фар. В певних колгоспах не було організовано харчування. Колгоспу Парижська комуна за краще проведення сіву у 1949 було вручено перехідний Червоний прапор, 6 колгоспів було внесено до Почесної трудової дошки у районі.

Посів ярових культур у деяких колгоспах відбувається з простою, трактора не включені на вспашку землі. Через те що у районі повільно йшло будівництво критих токів було подовжено термін на 4 дні, щоб закінчити. План зі збору силоса на початку червня було виконано на 65%. Колгоспи Серп та молот, Перемога та імені Сталіна Гудово успішно це закінчили. Колгоспи 1 травня, , імені Куйбишева, Червона армія та Новий шлях швидко їх наздоганяють та повністю виконують план. Інші колгоспи досі не почали.

Постановили зробити це за дев'ять днів. Голову колгоспу Більшовик за порушення уставу сільгоспартелі передали райпрокуратурі. Іншим колгоспам встановили ліквідувати усі недоліки до середини липня.

Через те що у СРСР заборонялася приватна власність у сільському господарстві, голову колгоспу імені Тельмана Райком постановив забрати хуторське господарство у розмірі 24гектарів, бо це заважає колективному господарстві. Протягом 12 днів вони повинні бути ліквідовані, мешканці повинні бути відселені.

За зрив будівництва критих токів голову колгоспу імені Сталіна було знято та притягнуто до державної відповідальності.

Було затверджено план здачі хліба у розмірі 6448 тон:

- Пшениця – 690;
- Рож – 3360;
- Кукурудза – 190.

Збір та обмол зерна виконувався не за планом. Так, у колгоспі імені Куйбишева молотильний апарат стояв три дні зламаний, у колгоспі Червоний партизан апарат стояв через не роботу локомотива, у колгоспі імені Сталіна Гудово та Червоний жовтень не розібралися з бригадами щодо молотьби. У колгоспі імені Калініна на середину липня зкошено 56%, обмол не почався. Втрати 1,5 центнера з гектара, а 10 гектарів було визначено браком агрономом. Соціалістичні змагання організовано формально. Робота починається з 8 ранку, перерва іде чотири години. Теж саме у колгоспах 10 років комінтерну та імені Чапаєва. Голоів колгоспів було попереджено. У колгоспі 16 парт з'їзд з 332 колгоспників працює 160. Робота починається в 9. На роботу не входили 52 людини, але замість штрафів голова колгоспу, щоб прикрити інших подав цифри, що не виробили мінімум 38 трудоднів, а виявилось 105, в колгоспі «Більшій» (Шалигине) голова колгоспу, очевидно через скрутне становище винуватців крадіжки овочів, наклав на них штраф у розмірі триста рублів, але райком голову колгоспу попередив, а тих, хто це скоїв, віддав до суду. У колгоспі Шлях до соціалізму з 200 осіб працює 100. Знову відбулися загибелі врожаю: цукрового буряку у розмірі 12 гектарів (Червоний партизан) та 10 гектарів кукурудзи (16 років комінтерну). Окрім природних проблем відбулася і аварія: під час молотьби хліба у колгоспі «Новий світ» (Старіково) відбулася пожежа і в результаті відсутності спеціальних засобів для протидії вогню і згоріло 50 гектарів колосів та 70 гектарів ржи. Сільгоспмеханіка Шалигинської МТС за цю подію було виключено з партії та притягнуто до відповідальності за пожежу локомотива. Старшому механіку було об'явлено догану.

Колгоспи імені Шевченка та Червоний путиловець були занесені на дошку пошани у райцентрі. Агрономи колгоспів Перемога Ходіно та Нове

життя Ковйонки були оштрфовані на сто рублів за посів неперевіченим насінням, що ледь не спричинило загибель врожаю.

Найбільш цікавим фактом буде розподіл трудовнів, який йшов, так би мовити, «на глазок», так у колгоспі «Нове життя» існує книжка для записів трудовнів, але нічого не записують три місяці, у колгоспі «1 травня» у січні нараховані трудовні за догляд за коровами 1,3; за волами 1 замість 2; за молодняком коней 2 замість 2,5. В іншому випадку колгоспники не знали скільки їм платять У колгоспі імені Чкалова рахунок трудовнів не іде і управлінколгоспник, де зошит. У колгоспі Новий світ з кінця липня трудовні не нараховуються, у колгоспі «Нове життя»(Гудово) останній раз трудовні рахували у травні (був серпень) Додаткову оплату робітникам з тваринництва не роблять. Усіх голів колгоспів було попереджено.

Пограбування продовжилися. У колгоспі Перемога у ніч серпня було забрано 2 мішка хліба. Людині було дано 5 років. У Баничах 3 кілограми ячменю. В колгоспі імені Тельмана Черневе забрано ржи. У колгоспі імені Сталіна Рев'якіне 195 кілограмів пшениці, в колгоспі Паризька комуна 200 кілограмів зерна. У колгоспі Червоний партизан Шалигине керівництво не знає, куди подівся хліб. Це навіть не змогла зрозуміти комісія через сильну заплутаність у документах здачі хліба. Окрім цього було виключено з партії тракториста Шалигинської МТС, який у вересні 1946 начебто вкрав колгоспний хліб у колгоспі імені Чапаєва Шалигино. Йому було дано дев'ять років, хоча людині, яка знущалася над вчителькою села Княже-Козаче, було дано лише три роки і теж виключено з партії.

У колгоспі Червона армія райкому не сподобалося нарахування трудовнів а саме: голові млина було нараховано 40 трудовнів, мельнику 35, сторожу млина 30 у місяць у той же час млин працює не регулярно. А агроному 52 трудовня в місяць, у якому взагалі тільки 30 календарних днів. Також сінокос роздано щебзаводу, робітникам Переможного СПО, вчителям, механіку Баничської МТС. У колгоспі Нове життя Ковйонки не сподобалося, що сінокос відведено голові сільради, а 11 колгоспників та директор

Ковйонківській НСШ на присадибних ділянках більше 1 гектара засіяли власні зерна. У колгоспі Червона армія постановили ліквідувати допущення та чітко визначати трудовні. Голові Нове життя теж саме, окрім того, що зібрати врожай з площі 1,27 на користь колгоспу та відрізати присадибну ділянку. При здачі державі хліба у Баничах занижували вагу, так було записано, що здано 1860 кілограмів, але виявилось, що вага знижена на 122 кілограм. В іншому випадку знижено на 76. Встановили, що голові РВ МВС необхідно притягнути до відповідальності винних та полагодити ваги. За перевиконання плану голову колгоспу «Ное життя» було повернуто до партії, але догану не знято.

У колгоспі імені Куйбишева втрати картоплі склали 100 тон, цукрового буряку 20%. Здачі картоплі на 44%, а індивідуальні 63%:

- Червоний партизан Веселе – 9,5%;
- Нове життя – 3,8%;
- Імені Калініна – 7,3%;
- Червона сім'я – 5,6%;
- Червоний жовтень – 18%;
- 15 парт з'їзд – 5,5%
- Імені Калініна – 29%
- Імені Сталіна Гудово – 26%;

Індивідуальні:

- Ковйонки – 32%;
- Стариково – 20%;
- Шалигіне – 31%; пізніше на 43%
- Соснівка – 29%;
- Сварково – 45%
- Ходіно – 58%
- Волокитино – 53%

На бригадира колгоспу імені Леніна бригади №1 було накладено штраф 50 рублів, а бригадира №2 100 рублів за загибель гички цукрового буряку. Бригадира №3 було притягнуто до відповідальності за загибель 3 гектарів гички. У колгоспі 10 років комінтерну бригадирів №1-2 було оштрафовано на 100 рублів.

Для збирання коштів було вирішено провести у кінці жовтня на початку листопада колгоспні ринки у Шалигиному та Баничах. Для торгуючих продаж 100 тисяч рублів

У кінці року колгоспи «Іскра» (Волокитино) та «9 січня» (Вікторове) були занесені на району дошку пошани.

Через те що колишні голови колгоспів Червоний партизан та 15 років жовтня віддали частину землі, то райвиконком постановив повернути їх разом з врожаєм, а тих, хто проти забирання врожаю, передати до суду, тобто працюєш на землі та вирощуєш овочі, а в тебе їх взяли та забрали, звичайний приклад тоталітарного режиму. У колгоспі Новий світ Старіково відбувалися незаконні виключення з колгоспів, примусове зменшення присадибних ділянок. Голову колгоспу було попереджено, бо вони не зрозуміли рішень. На патронат колгоспу Червоний партизан (Веселе) було передано сиріт, щоб їм було надано допомогу, що буде звичайною практикою у пізніших роках.

Колгоспу Більшовик Волокитино за вбивство вовчиці було надано одного поросля вагою 20 кілограмів. За ці справи нагородження будуть постійними.

У колгоспах району було вирішено розпочати будівництво зерносховищ через збільшення посівної площі, а у Баничах збудовано зерносховище на 1500 тон замість колишнього на 500.

Згідно з постановою Ради Міністрів СРСР щодо боротьби проти колорадського жука було вирішено оприскувати 1164 гектарів землі. Для підготовки до перевірки картоплі у липні з квітня організувати підготовку кадрів із числа бригадирів, РВНО в учбових планах середніх та НСШ провести заняття по ознайомленню учнів з небезпечними шкідниками

картоплі, а саме колорадським жуком та як боротися з ним, а районній газеті розказувати про боротьбу з ним. У 1950 було затверджено головного інспектора з цього комахи.

На цей рік було встановлено річний план здачі овочів у розмірі 53 тисячі центнерів. Для його здачі у заготовлених точках в Баничах та Веселому було відремонтовано овочесховищ на 77%, тари на 157%.

План хлібоздачі по району було встановлено 6692 тони:

- Пшениці – 616,
- ржи – 4550
- кукурудзи – 402
- картоплі – 15 тисяч

Згідно з постановою про укріплення колгоспів, колгоспи імені Чапаєва, 15 років жовтня, Більшовик, Червоний партизан Шалигинської сільради було об'єднано в один колгосп імені Леніна. Пізніше Колгоспи Червона сім'я та Червона зоря Княже-Козаче в колгосп імені Чкалова, тієї ж сільради колгоспи імені Калініна та імені Леніна були об'єднані в колгосп імені Маленкова.

. На прибирання картоплі було залучено з Щебзаводу, Райпоотребсоюзу, цукрового заводу на допомогу у такі колгоспи: Червоний партизан, імені Кірова, імені Леніна та імені Хрущова. Знову сталася загибель сільгосподарських культур у колгоспі імені Сталіна Рев'якіно і за це голову колгоспу було знято та притягнуто до відповідальності.

Найбільше врожая у 1951-52 років виростили такі колгоспи: імені Ворошилова, імені Кірова, імені Чапаєва, 9 січня, Новий світ. Колгоспи імені Хрущова Ковйонки. .

2.2Тваринництво

На початку післявоєнного року високим був падіж скота, бо з 1 січня по 1 березня пало 5 коней та 25 голів великої рогатої худоби внаслідок виснаження. Усі звинувачення пішли на адресу голови колгоспу імені Сталіна (Рев'якіно), який був звинувачений у тому, що його дії направлені на

знищення тваринництва та зриву весняного сіву. В колгоспі імені Кірова була аналогічна ситуація: там загинуло 21 голів великої рогатої худоби та 9 коней. В колгоспі «Більшовик» напівзруйновану баню використовували для хворих коней, які теж пали, проте на відміну від колгоспу імені Сталіна їх тільки оштрафували на 200 рублів. Окрім колгоспів падінням худоби відбувалися і в інших закладах, так в підсобному господарстві райлікарні загинуло в 1945 - 400 коней, а у першому півріччі 1946 – 219, як стало відомо виснажені коні використовували не тільки для потреб лікарні, але й для власних потреб. Тому завгоспа було притягнуто до кримінальної відповідальності, а коней було заборонено використовувати для власних потреб. Окрім загибелі коней відбувався і падіж 13 овець та 2 голів великої рогатої худоби. Сам Райком відмітив, що ця зима виявилася найгіршою, а тому колгоспи навіть віддавали колгоспникам тварин, щоб ці вижили, а тепер Райком вимагав повернути назад цих тварин і забирати від 5 до 10% трудоднів за травми коней.

Протягом півріччя було відновлено:

- 41 кінна ферма;
- 41 ферма великої рогатої худоби;
- 28 овцеферм;
- 28 птахоферм

Всі вони були зруйновані війною.

Через малу зарплатню старший зоотехнік та ветеринарний лікар не працювали.

У 1947 повинно бути збільшитися на:

- 250 биків;
- 644 овець;
- 695 птахів;
- 160 коней

Тому було, по-перше, заборонено продаж та забій тварин без дозволу, а, по-друге, встановлено нараховувати робітникам тваринництва додаткову оплату трудовнів грошми.

У вересні, згідно з постановою Ради Міністрів УРСР Про розвиток тваринництва, встановлювалася ще більше кількість тварин, яких повинно бути у 1947 році:

Назва тварин	Повинно бути
Коней	1280
Свиней	900
Вівців	600
Качків	300
Гусей	1000

Але вже на початку грудня стало відомо що у колгоспі «Червона зоря» існує лише 28 голів, хоча на початку року їх було більше. У колгоспі також не вистачає корму. У колгоспі «Горки» план виконано на 76%. У колгоспі «Червоний партизан» (Веселе) план державного розвитку тваринництва зірвано, бо приріст рогатої худоби на 80%, свиней на 56, а вівців взагалі лише 10%. Через два місяці ситуація стала ще гірше у цьому колгоспі, тому голову колгоспу було знято та виключено з партії і ситуацію ледве виправили завдяки спеціалістам та наказали голові партійної організації самому стежити за тваринами

У колгоспі «Шлях до соціалізму» протягом 1946 року пало 11 голів коней та 22 голови великої рогатої худоби. Падіж коней відбувався через їхню хворобу, але голова ветеринарної дільниці села Рев'якіно нічого не робив, щоб зберегти тварин, а тільки записав падіж тварин. Постановили голову колгоспу Шлях до соціалізму зняти та поручили: голові райвиконкому – перевірити ветеринарну ситуацію, прокурору – колгосп та винуватців притягнути до кримінальної відповідальності. Завідуючому районним відділом тваринництва – виправити положення, а МТС допомогти у підвезення ліків.

Зимовка тварин у колгоспі «1 травня»(Будище)була незадовільною. Приміщення для зимовки коней першої та другої бригади не утеплено, корма та розповсюджуються без звіту, фуража на два-три дні. Подовжено термін виконання постанови на тиждень. У колгоспі Червона зоря Княже-Козаче, тварини не були достатньо забезпечені кормом, бо його вистачило б на два місяці. 15 коней забезпечені нижче середнього, а четверо виснажені. Велика рогата худоба середня 18, існує часотка, а 10 телят лішай та погане лікування. Пав один кінь. У колгоспі імені Молотова Катернівка середньої упітаності коней 6, великої рогатої худоби 8. У колгоспі 15 років жовтня приміщення не утеплено з кормом теж скрутна ситуація. Постановили виправити положення до середини місяця, а ветеринару району слідкувати, щоб не залишилося жодного хворого або коня та виконувати порядок використання коней.

На території Рев'якінського ветеринарного пункту пало 25 голів коней. 44 коня на території Веселого, Мачулищ, Уцькового та Княже-Козаче хворі на часотку. Актів про падіж тварин до районного відділу сільського господарства не висилають

На території Кочережського ветеринарного пункту пало 25 голів, а актів, що підтверджують це, на п'ять. Постановили об'явити догану і дали на ліквідацію хвороби десять днів. Колгоспи Червоний партизан Веселе, імені Чкалова Погаричі, Шлях до соціалізму закріпити за Погаричами. Рев'якінський зоовет за Шалигинською районною ветеринарною лікарнею, а Кочерги за Переможською.

Через спалах ящура на сільських тваринах у сусідньому Путивльському районі у селах зобов'язано поставити санітарні пости, а у селі Ховзівка, де відбувся спалах цієї хвороби, поставити на дорозі пости і заборонити водіння скота по цій дорозі.

Голову колгоспу 1 травня було знято та виключено з партії за неякісну підготовку до зими тварин та невідповідну заготовку грубих кормів.

Забій тварин проводився по селянським та колгоспним дворам, бо спеціальної площі не існувало. Забов'язали її збудувати. Також було заборонено продаж м'яса, сало, ковбаси у несанітарному вигляді.

Виповнення річного плану з розвитку тваринництва не задовольно, так по району він виповнений по коням на 81%, по великій рогатій худобі на 49%, по свиням на 17,5%, та по птахам на 12%. Пало 10,3% коней та 8,4% свиней. Великий падіж у колгоспах Перемога Ходіно – 6 голів, Нове шлях Гудово – 6 голів, Новий шлях – 5 голів. Постановили зобов'язати усіх голів колгоспів та голів сільських рад прийняти міри з припинення падіння тварин, закінчити контрацепцію, повністю забезпечити тварин водою, почати ремонт тваринницьких приміщень, очищення та дезінфекцію та ліквідувати захворювання тварин. Голів колгоспів Перемога, Червона зоря, Новий шлях, Нове життя попередити. Голів колгоспів Нове життя та Перемога накласти штраф у розмірі 100 рублів.[30; арк. 40(

Такі ж проблеми щодо зимовки тварин були і в 1949 у колгоспах Перемога, імені Сталіна Гудово та імені Люксембург. Так у Перемозі 5 телят знаходиться у сирому овочесховищі, 7 коней – у приміщенні на 6 метрів довжини. В іншому приміщенні немає вікон і 50% тварин хворі на лішай.

У Гудовому 6 коней нижче середнього. 60% телят хворі на лішай. Усіх голів колгоспів було попереджено, «Паризька комуна» на початку червня 1949 пало 4 коней. Коней тримають брудними, чистка проводиться не регулярно, харчування дається без контролю. [31, арк. 32(

У колгоспі Червоний партизан Шалигине відбувся спалах анемії у коней. Предмети догляду не індивідуальні, амуніції переходять з одного коня на іншого через їх дефіцит. Голову Шалигинської РВБ було попереджено. Встановили: діяльність ветлікаря перевірити та провести протиінфекційні заходи.

У колгоспі Червоний партизан Шалигине з плану розвитку тваринництва повинно бути 100 голів, а є 71, для того, щоб виконати план, потрібно зняти з контрацепції 55, а знято 17. Колгосп вже не виконав план

свинарства – з 40 є 15. Птахівник не збудовано. У колгоспі імені Чкалова Погаричі будівництво свинарника не закінчено. У колгоспі імені Кірова Рев'якіно замість 127 голів рогатої худоби є 114, свиней 17 замість 75. Кормами забезпечено на 80%. Ремонт та будівництво в колгоспі немає. Голові колгоспу імені Чкалова дали два дні на 100% плану. Колгоспу Нове життя Баничі дозволили знизити план з свиней від 50 до 30. У колгоспі Перемога зі 205 голів великої рогатої худоби є 160. План птахівництва виконаний на 38%. Тварини знаходяться у загоні на холоді. У колгоспі імені Леніна зі 190 є 118. Птахів 42%. У колгоспі Червоний партизан план з рогатої худоби виконаний 75%. а у колгоспі Імені Чапаєва – на 71%. Було встановлено виконати план до початку грудня [33, арк. 60(

У колгоспі 10 років комінтерну у 1950 пало 3 теля, та 7 виснажені. Кукурудзи на корм не завезено. У колгоспі імені Леніна тварини нижче середнього. Зберігання кукурудзи не організовано, а у наявності 5 тон, які треба зберігати. В Люксембург 50% коней виснажені, пало 12 голів. Голову колгоспу було попереджено. У колгоспі 9 січня Вікторове відбувся спалах чуми свиней.

План розвитку тваринництва виглядав так[34, арк. 66(

Колгосп	Велика рогата худоба	Свині	Птиця
Імені Леніна (Шалигине)	72%	65,8%	12
Імені Сталіна (Рев'якінко)	83	7	13
Імені Хрущова	75	41	17

В районі були випадки, коли будівлі для тварин здавали в експлуатацію без внутрішніх робіт та вентиляції. У колгоспі імені Леніна Шалигине пало 25% птахів та 2 голови рогатої худоби. На кінець року розвиток тваринництва у колгоспі 10 років комінтерну не вистачало 12 голів великої рогатої худоби, свиней 72, теж саме було у колгоспі імені Сталіна (Гудово). Стан свинарства у колгоспі Новий світ Старіково – усі 112 свиней знаходяться у непридатному помешканні, через те, що там бруд та сміття та навіть знаходиться сільськогосподарський інвентар. За жовтень пало 38 голів. У колгоспі «Нове життя» (Гудово) 50 голів тварин харчуються з одного корита. В інших колгоспах корм розкладають без звітної документації. У колгоспі «Червона зоря» бригада не укомплектована і не було щітки для чіщення коней. У колгоспі «Червона сім'я» 40 голів знаходяться без прив'язки. У приміщенні, де знаходиться велика рогата худоба, не утеплено. У колгоспі імені Леніна (Княже-Козаче) приміщення не обладнані. Будівництво свинарників цілому по району було виконано на 82%, коровників 115%, птахівник 11 з 24. Ферм з 35 з 51. У колгоспах імені Леніна (Шалигине), «Нове життя» (Гудово) та «Червона зоря» (Княже-Козаче) нічого не збудовано.

Однак кількість тварин збільшалася протягом 1950:

- Коні 14%;
- Велика рогата худоба 16,7%;
- Свиней 38%;
- Овець 43%;
- Птахи 17%

У колгоспі імені Леніна (Шалигине) план на велику рогату худобу виконаний на 56%, 16 парт з'їзд 74%, імені Калініна (Княже-Козаче) та імені Сталіна (Гудово!) на 38%. Падіння великої рогатої худоби 4%, свиней 11,5%, овець 4,6%, а птахів 42,3%. У колгоспі «16 парт з'їзд» кількість план занижено керівництвом, а продаж іде мимо каси колгоспу. Голову колгоспу було знято та притягнуто до відповідальності. У колгоспі імені Сталіна

(Рев'якіно) з грудня по лютий пало 19 голів великої рогатої худоби, в колгоспі імені Калініна пало 3, Нове життя 9.

Згідно затвердженого Плану на 1953 рік у колгоспах району повинна бути така кількість худоби:

- Коней – 1777
- Великої рогатої худоби – 7770
- Овець – 4050
- Птахів – 50 тисяч;
- Індиків – 500

З Волинської області постановили закупити 40 коней.

2.3 Соціальна

Соціальне забезпечення надавалося невідповідно до потреб, бо з 41 каси працювало менша кількість. Роз'яснювальна робота серед інвалідів війни, щодо їхнього працевлаштування проводилася недостатньо. Постановили відкрити каси там де вони були відсутні та де вони числяться до 1 лютого. Також потрібно просити обком щодо підвищення фінансування будинку інвалідів та завезення палива.

Щодо будинку інвалідів, то він не мав клубу, підсобне господарство працювало лише на половину, а у кімнатах не вистачало освітлення. Було вирішено більш ретельно доглядати за будівлею. Постановили виправити недоліки, а директорів зробити попередження.

Було відремонтовано лікарні, створено своє господарство та проведено профілактичні заходи щодо захворювання серед населення, у 6 колгоспах організовано пологові будинки. До того ж встановлено, що колгоспам потрібно було забезпечувати паливом лікарні та привозити потрібні продукти, ще добудувати бані та дезінфекційні кімнати до 1 лютого, бо у цей рік був у районі був спалах сипного тифу, який був на дорослих та школярах. Проте у колгоспах с Ковйонки не було збудовано бань та санітарних приміщень, хоча тифом хворіли колгоспники цього колгоспу, а Сварківська сільрада не підготувала для колгоспників породільного дому.

Постановили організувати випуск гончарного посуду та відкрити столярну майстерню.

Суспільне харчування на заводах було не організованим, додаткового харчування для стахановців не було. Їдальні не були приведені до культурного ладу, посуду на всіх не вистачало. Картки вчасно не приходили. Були навіть випадки, що в першому кварталі населення хлібним пайком не забезпечено. У самому районному центрі будівля їдальні не мала ремонту, антисанітарія, медичний огляд працівники не проходили, посуду не вистачало, а ціни не знижувалися. Постановили збудувати хлібопекарню у районному центрі та почати ремонт їдальні. Крім цієї там же було потрібно відкрити їдальню для керівних робітників, спеціалістів сільського господарства та викладачів Шалигинської НСШ. Це вимагало розгорнення роботи із заготовки продуктів та кожного дня ловити рибу та забезпечити їдальню картоплею, капустою, огірками, помідорами та іншими продуктами харчування і відкрити комерційну чайову, котру наповнити газетами та журналами. Щодо номенклатури, яка завжди мала привілеї, було прохання із Сум виділити для цих осіб більше жирів, ніж для інших працівників.

Щодо районного відділу зв'язку, то він перевиконав план: із зазначених у Плані 6 телефонних точок було зроблено 15. Щодо проведення телефонних ліній, то замість 3 зроблено 4. Хоча виникали і певні проблеми. Так, не існувало регулярної радіо трансляції, газети та листи приходили з запізненням. Щодо райцентру, то замість 3 радіо точок працювала одна, а телефон тільки один. Постановили за 1946 рік виправити помилки та привести з Сум більш сильніше обладнання.

Слід звернути увагу на відбудову житлових будинків. Вони повністю не були відновлені. З плану на 1946 рік, будівництво не проводилося, а бригади використовували не за призначенням. Встановлено провести аналіз усіх квартир фонду та тих, що знаходяться у особистому використанні та обслідувати їх і віддати тим, хто у них потребують, особливо керівникам. До того ж визнали за потрібне відремонтувати будинок районної лікарні та

закінчити ремонт квартир, у яких мешкають працівники Шалигинської НСШ. Також виявити наявність квартир на балансі Шалигинського цукрового заводу для представлення їх робітникам заводу і оплатити 10% вартості цих квартир із фонду заводу.

Окрім житлових будинків відбувалася відбудова у районному центрі тих будівель, які були не закінченими в термін. Були поставлені такі нові терміни: клуб закінчити до 15 липня; інші будівлі, а саме будівлю держбанку, електростанції – до 1 серпня, і для того щоб швидше це зробити, було вирішено провести соціалістичне змагання на основі закону Верховної Ради СРСР про п'ятирічний план відновлення народного господарства та постанови обкому від 27 травня. Тому було залучено до участі колгоспників, працівників МТС та фабрики і заводів, щоб отримати червоний прапор області. У районній газеті Сталінський промінь було введено дошку пошани, на якій друкували фото відбудовників району.

Було приділено увагу відпочинку дітей влітку. І для цього встановили до першого травня виділити місце для таборів та набрати персонал. Крім того 16 людей відправлялися до Путивля на двотижневі курси.

Вирішено було виявити всіх керівних робітників, які потребують проживання у квартирах, та проаналізувати наявність у Шалигиному квартир у державному фонді та особистому використанні та дослідити, чи придатні вони для використання. Ще потрібно відремонтувати будинок районної лікарні та закінчити ремонт квартир працівників Шалигинської НСШ. Також виявити наявність квартир у житловому фонді Шалигинського цукрового заводу для представлення їх робітникам заводу і оплатити 10% вартості з фонду заводу.

25 вересня обком постановив щодо повернення репатріантів із Франції до Сумської області. Постановили забезпечити їх роботою. Крім цього за порадою обкому, почалися проведення докладів, організували фонд бібліотеки для них та роздачу 6 газет.

Також відбулася демобілізація з сухопутних військ старшого за віком солдатського та сержантського складу. Тому було вирішено організувати комісію для зустрічі у складі замісника голови районної ради, завідуючого військовим відділом та секретаря РК ЛКСМУ, які були повинні провести широку політичну роботу.

У Соснівці клуб не працював через нестачу опалення і освітлення. Гуртків у районі не було жодного. Щодо фільмів, то слід зазначити, що районний кінотеатр план роботи не має, якість проектора низька, бувають перебої зі світлом, через що глядачі часто ходять по залу та палять, покази дитячих фільмів та читання лекцій перед картинами не організовані. Постановили організувати регулярний показ дитячого кіно та встановити такий термін для кінопередвижки, особливо під час сіву, щоб було 18 сеансів і відкрити хорові, музикальні, агротехнічні та літературні гуртки, розширити роботу драматичного гуртка та проводити його виїзди на поле, кожен день організувати демонстрацію фільмів, організувати фотомонтажі, забезпечити подання енергії на кінопроектор не менше 110 вольт та повністю закінчити ремонт будівлі клубу.

У лютому 1947 було затверджено контингент, який потребував забезпечення хлібом у кількості 1000 осіб. Їм видавалися хлібні картки протягом двох днів, а борошна на першу частину лютого. Також було дозволено директорів цукрового заводу використати борошно змеленого з продзерна для видачі хліба дітям-сиротам, напівсиротам, інвалідам війни, пенсіонерам то робітникам, яким не дали загальні картки. Для цього дозволити витратити 600 кілограм хліба, не порушуючи хлібної норми. За проханням директора Шалигинського цукрового заводу з підсобного господарства було дозволено виділити 200 кілограмів для хлібного пайка дітям-сиротам, інвалідам праці та Вітчизняної війни. Щодо самих карток на цукровому заводі, то вони видаються з запізненням, та без звіту про матеріальне положення. Так, один робітник, який добре забезпечений матеріально, отримує 6,3 кілограмів борошна, а інший робітник за таку ж

саму роботу отримує 4,6 кілограмів, а ще один отримує картку, що призначена для двох робітників. Тільки в березні 47 особам видано по півкартки. Хліб з підсобного господарства видається не за законом, а за списком. Секретар первинної партійної організації та керівник Завкома на цю ситуацію не реагують відповідно і нужденним робітникам майже не допомагають. Постановили: дирекції заводу до роздачі карток підходити об'єктивно та припинити розподіл карток на керівників та робітників (тобто усім видавати за однією нормою, встановленою державою), хліб видавати згідно державного зразка. Райтоваровідділу контролювати видачу карток у районі.

Розглянемо стан будівель дитячих садків. Так, ремонт дитячих садків та ясель майже не зроблено у ряді колгоспів Перемога, Серп і молот та імені Щорса Волокитинської сільради, імені Молотова Катернівка, Новий світ Старіково, Червона зоря Княже-Козаче, а дитячі садки є необхідними, особливо під час польових робіт, коли особи, що мають дітей, майже усю світлу частину доби проводять у полі, їхні діти у цей же час перебувають у дитсадку, тобто під наглядом дорослих. Постановили ліквідувати усі недоліки за десять днів та відкрити відремонтовані будівлі тільки після дозволу санстанції. Ще потрібно наповнити їх меблями та посудом і забезпечити їх молоком. Крім того відкрити районні ясла, які будуть працювати постійно і провести курси з підготовки працівників.

Наведемо конкретні приклади допомоги нужденним. Так, людині, яка у 1946 не мала присадибної ділянки, що у 1947 викликало важке матеріальне становище, було вирішено видати 50 кілограмів картоплі. Інша сім'я у березні місяці не мала продуктів харчування, і їй теж було виділено 50 кілограмів картоплі. Голову Ходинської сільради зобов'язали виплатити заборгованість по заробітній платі.

Визначимо ситуацію щодо спортивних заходів у районі. Усього було проведено 13 спортивних заходів. Стадіон не підготовлений, спортивний майданчик не організований. Футбольна команда, а також фізкультурна

робота не є центром уваги комсомольських організацій. Молодь у селах не зацікавлена фізичною культурою та спортом. Постановили винести попередження голові спортивного комітету та найближчим часом організувати спортивну організацію Більшовик і створити в ній секції футболу, волейболу та легкої атлетики, а у травні обладнати стадіон та волейбольний майданчик. Також зазначили, що другому кварталі повністю виконати підготовку ВГТО та ГТО і організувати при МТС спортивні колективи, які в кількості 17 існують тільки на папері, а у РСВ тільки двоє керівників мають спортивну освіту.

Райвиконком постановив, щоб МТС та сільські ради протягом однієї декади у квітні озеленили декоративними деревами усі господарські будівлі та школи і лікарні, застосовуючи для посадки такі дерева як клен, вязь, липа, тополя та білу акацію. Нефтяні бази та садиби повинні бути осаджені трьома рядами дерев, а на кожній вулиці та двору потрібно було посадити 15 плодових дерев.

У районі у 1947 нараховувалося 102 дітей-сиріт та 1100 полусиріт. Колгоспи, виробництва, заклади та добровільні об'єднання ними майже не займаються. У березні райвідділом торгівлі було виділено лише 40 дитячих карток із 170 виділених району. З середини березня у шести шкіл району повинні були бути відкриті їдальні за рахунок лімітів, відправлених облвиконкомом, але цього не сталося. Постановили комісії щодо дітей покращити роботу, провести місяць зі збору грошових та матеріальних фондів для дітей-сиріт, а організаціям допомогти дітям.

Голова колгоспу у квітні 1947 зірвав робочий день під час сіву тим, що відмовився дати наряд, бо, за його словами, тоді був Великдень. У 1946 році цей голова сховав зерно від державі у колгоспі та особисто виступав проти хлібоздачі. Постановили через розкаяння винести йому догану і у квітні провести олімпіаду дитячої художньої творчості, куди було запрошено 260 учасників.

Санстанція провела роботу в районі для профілактики тифу та інших інфекцій, але не збирала штрафи з тих, хто не проходив карантин. Не боролися за будівництво бань та дезактивуючих камер і через це були випадки захворювання на тиф та чесотку. Постановили санстанції проводити санітарні очищення району, а з тих, хто їх не дотримується, стягувати штрафи.

Ситуацію погіршувало і те, що існували борги з виплати заробітної плати. Був протест прокурора про невивплату протягом 5 місяців заробітної плати робітникам клубів, медпрацівникам та технічному персоналу шкіл. Було виділено ссуду до сільських бюджетів для погашення цієї заборгованості у розмірі 100 тисяч карбованців, яка буде постійно надаватися, навіть гроші будуть братися з резервного фонду бюджету.

Якщо вже торкнутися голоду з соціальної сторони, Район важко переносив штучний голод 1946/47, на цукровому заводі перевірка обох сімей військовослужбовців показала, що вони знаходяться у країні важкому становищі (діти залишили школи, а городи не засіяно). Рішення про допомогу не зроблено. Постановили зробити допомогу та покращити їх побутові умови. Встановили зобов'язати райтоваровідділ при розподілі карток враховувати крайнє незадовільне матеріальне забезпечення сімей загиблих воїнів на фронтах Великої Вітчизняної війни у цукровому заводі та видати їм картки, а директору та голові партійної організації цукрового заводу допомоги їм. Було затверджено списки на видачу хлібних карток на травень у кількості 35 штук, робітникам щебзаводу 40 карток на 500 грамів хліба.

Якщо вже торкнутися голоду вже з соціальної сторони, то відбувалося наступне: лікарні району забезпечуються продуктами не нормально, а з перебоями, на ліжках не має матраців. Існують випадки виносу додому продуктів для потребуючого населення і лікарень району керівництвом до дому з боку райздраввідділом та райпотребвідділу. У травні в лікарні за проведення койко-днів потрібно було отримати 438 кілограмів продуктів, а отримано 160, жирів не додано на 6 кілограмів, кондитерських виробів на 1,6 кілограмів, а мило у лікарнях майже не було. Із 22 їдалень працює 14 і ті з перебоями. Отримання продуктів на їдальні повністю виконується. Наприклад, у Гудовому не продано 860 кілограмів борошна, Шалигиному – 260. Таке ж положення є в ряді інших їдалень, у той же час у цих селах є хворі на елементарну дистрофію, звіт якої не ведеться, а у таких селах, як

Волокитино, Мішутіно, Шалигине їдальні зовсім не працюють. У їдальнях систематично порушується встановлені владою вартість обідів та хліба населенню, замість 1,5 рублів беруть 3,5 рубля. Сільські ради та СельПО їдальнями не займаються. Ссуда для допомоги населенню у ряді колгоспів використовується не за призначенням, як у Гудовому та Мачулища. РФВ не своєчасно забезпечує лікарні коштом, РВНО патронтованим дітям, Держбанком своєчасно не забезпечується грошима лікарні. Постановили забезпечити їдальні потрібними продуктами харчування, у найкоротший термін при колгоспах відкрити їдальні, систематично перевіряти їх та забезпечити їх постійною працею. Завідучому райздраввідділом проконтролювати використання за призначенням фондів продуктів для лікарень та їдалень, а голову відділу попередити, що, якщо ситуація не зміниться, то його буде знято та притягнуто до кримінальної відповідальності. Сільрадам, райпотребвідділу та колгоспам допомагати населенню, а РФВ забезпечити своєчасне фінансування лікарень, райсільгосп відділу надати ссуди для допомоги населенню. РВ МДБ та РВ МВС і прокуратурі вимагати пояснення від здраввідділу про дистрофію та смертність від неї, а винних притягнути до відповідальності та зупинити «розбазарювання» продуктів для їдалень, райлікарень та їдалень району та докласти райкому. Також виділити додатковий фонд продуктів і організувати дитячі їдальні з одноразовим харчуванням на 500 чоловік та виділити кухонні прилади і було хвалене рішення про забезпечення лікарень хлібом та іншими продуктами харчування. Тому кількість борошна була така:

Шалагинська: 200 кілограмів; крупи 50 кілограмів;

Баничська: 100 кілограмів

За зрив регулярного забезпечення населення хлібом та відсутність контролю за отоварення карток завідучому райтоваровідділа дали 2 дні на виправлення положення. Також голові РПС було надано такий термін. Через те, що хліб видається під час роботи, робітники не встигають отримати його і

сидять 3 дня без нього. Якість хліба теж не відповідає нормам, окрім цього в їдальні цукрового заводу їжа не смачна, не жирна і навіть тижні не було солі.

Протипожежні заходи організовані погано у Соснівській, Переможській та Шалигинської. Профілактичні заходи не проводяться. Директор цукрового заводу недостатньо приділяє увагу протипожежній охороні, не дивлячись на пожежі у районі, куди пожежна команда заводу виїжджала з запізненням, як у Катериновку, де згоріло 8 будинків та до Шалигинського лісництва, де згорів будинок лісництва, або до Катериновці, куди взагалі не виїзжали через відсутність чергового водія, а прибув на машині РВ МВС без палива. Постановили голові Соснівській сільради зробити догану, а директору цукрового заводу звернути увагу на ці випадки та розробити заходи про посилення протипожежної безпеки. Голову районного відділу зв'язу попередити за неякісний зв'язок, а телефонистку у Катеринівці оштрафувати.

Звернемо увагу на стан дому інвалідів. У приміщеннях бруд, медичне обслуговування не достатнє, потрібним обладнанням заклад не забезпечений. Директора було знято, будинок постановили забезпечити необхідним. Через те, що кількість інвалідів збільшиться до 200, треба будівлю церкви, яка була відкрита під час війни, передати під приміщення дому інвалідів.

Існували і інші проблеми. Колгосп перше травня Будище та Шлях до соціалізму виділити до п'яти людей протягом тижня, щоб забезпечити пальним. В наступному році заборгованість складала 17650 рублів. Також було найнято людей сверх штату та відбулося падіння коней. Постановили директора догану та перевірити цей заклад.

У районному центрі хліб продається з великими перебоями його якість дуже погана, а у пекарні розбирають борошно. Борошно не вибирається з бази через це існують його невивантаження. Постановили виправити. На початок березня план товарообігу було виконано на 73%. План по суспільному харчуванню виконаний на 33%, в їдальнях та буфетах

недостатньо асортиментів товарів і продуктів, а їхня ціна висока. У СільПО Шалигино план виконаний на 21% через закупівлю за високими цінами на ринках. Не відкрито 14 нових магазинів. Постановили покращити якість продуктів у їдальнях, замінити персонал на чесних робітників. На кінець липня план товарообігу було виконано на 56%, а план розвитку суспільного харчування на 87%. У районі існує 11 збиткових сільПО, за перше півріччя 1948 було растрат на 73 тисячі рублів. Постановили відкрити раймаг, культмаг та магазини господарчих виробників, а також 7 філіалів. До початку серпня перевірити кожен магазин.[36; арк. 76(

Серед комуністів було звичайним брати участь у релігійних святах та обрядах, так голова постійної організації кологоспу імені Молотова узяв лікарняний, хоча був здоровий, для того, щоб відсвяткувати релігійне свято, секретар партійної організації РФВ провів хрещення своєї доньки на квартирі, де були комуністи та редактор районної газети. Також хрестив власну дитину і начальник РВ МДБ.

Протягом 1948 в селах району було відновлено 435 будинків колгоспників, 16 культурно-побутових будинків. 352 сім'ї отримали помешкання. Хоча зі 109 сімей, які мешкають у землянках, будинки отримали 65. Районний план будівництва для колгоспників виконано на 43%, бо виділення ділянок було безконтрольним. Голову районного відділу колгоспного будівництва було попереджено. Встановили, що у першому кварталі потрібно збудувати 19 будинків, у квітні – 21, в травні – 26, в червні – 32.[35, арк 66(

Середня відвідуваність фільмів у районі була від 18 до 55 людей. План показу фільмів у січні було виконано на 33,5% у лютому 84,1%. У клубах, де є кіноапарати, вони низької якості, у Старіково її не має зовсім. Постановили виправити.

Було затверджено прийняття до армії народжених у 1930 року, та учнів шкіл та ВНЗ 1931 року. Людину за появу у нетверезому стані на збір партійної організації було виключено з кандидатів.

Якість зв'язку у на лінії у Баничі була низька. У центрі постійні перешкоди зі зв'язком і навіть чутно радіо у трубці. Технічні якості поточного ремонту низькі. Загалом телефонами забезпечено 60% сілрад та колгоспів. Телеграми не своєчасно доходять на цукровий завод. Радіомовленням забезпечено 40%. У райцентрі – 10%.

План відпочинку дітей влітку було поділено за віком:

На шкільних дитячих майданчиків терміном 30 днів від 8 до 14 років;

На екскурсійних базах від 7 до 14 років.

Рекомендується колгоспам організувати у селах оздоровчі заходи для дітей від 7 до 12 років, виділити з бюджету РВНО 58100 рублів, та забезпечити дитячі оздоровчі заклади їжею та педагогічними кадрами.

Ліміт газет та журналів по району на друге півріччя не виконано повністю. Підписка на журнали УРСР виконана на 15-30%. Погано займаються продажом літератури поштові відділення у Баничах та Волокитино, у котрих не продано на суму чим як 3000 рублів. Доставка преси у Баничах приходить на третій день після доставлення її у Шалигино.

Сиротам, віком 12 років, які проживали у Чернево, було вирішено збудувати будинок за допомогою колгоспу імені Тельмана, виділити 500 рублів та 50 кілограмів зерна та кожний місяць видавати 15 кілограмів.

Щодо розгляду скарг, які надходили від населення, то існувала така практика. У відділі соцзабезпечення знаходиться 73 скарги, не розібрано 25, а 7 не розглянуті у місячний термін. Так наприклад, скарги військовослужбовців про допомогу не були розглянуті протягом 39 днів. У РФВ є 228 скарг, не розглянуто 32, а 10 більше місяця не розглядаються. У РВСГ не існує обліку скарг і знаходяться довго не розглянуті, так з 112, не розглянуто 31, а розгляд 9 триває більше встановленого терміна. Постановили виправити, крім того інформувати заявників про розглядання скарг.

До районного РАКСу надійшло 2759 заяв і усі вони розібрані за винятком 7, які не розглянуто з травня, а тоді був липень. У самому

приміщенні не створена культурна обстановка, приміщення брудне, із меблів є тільки один стул та табурет. Вівіска відсутня, графіку роботи немає. У зв'язку з тим, що у в одній будівлі знаходиться районний архів та РАЦС, визнали, що архів потрібно перемістити до райсоцбезу та провести ремонт у РАЦі.

Згідно з рішенням облвиконкомом щодо популяризації творчих успіхів гуртків, було вирішено провести районний огляд художньої творчості у кінці вересня, на який було виділено 2500 карбованців, щоб збудувати будинок для цього заходу. Район також відвідавав театр БРСР, котрий виступив у БК цукрового заводу та РБК й колгоспу. Ці виступи отримали широкий відгук аудиторії.

У 1949 році деякі мешканці району проживали в землянках:

- «Новий шлях» (Гудово) – 17 сімей;
- Рев'якіно – 6 сімей;
- Чернево – 16 сімей, а збудовано 3 будинки.
- «Нове життя» (Ковйонки) – 6 сімей, а збудовано 2 будинки.
- Шалигіне – 2 сім'ї.

Пізніше у колгоспі «Новий шлях» (Гудово) у землянках залишилося 9 сімей. Постановили ліквідувати усі недоліки протягом двох днів.

У червні та липні були випадки, коли будинок інвалідів, навчальні заклади та населення Шалигіне залишалися 4 дні без хліба, бо на початку серпня він не випікався. Якість його низька. Голові РПС винесено попередження.

Обком та райком вирішили на добровільних засадах переселити колгоспників у Херсонську область за таким планом:

- Імені Молотова (Катернівка) – 2 сім'ї;
- «Шлях до соціалізму» (Шулешівка) – 1 сім'я;
- Імені Тельмана (Черневе) – 4 сім'ї;
- «Нове життя» (Ковйонки) – 2 сім'ї;
- «Червона сім'я» (Княже-Козаче) – 1 сім'я;

- «Червона зоря» – 1 сім'я;
- «Новий шлях» (Гудово) – 2 сім'ї.

Поїхати вони були повинні протягом вересня-жовтня.

У 1950 було вирішено на добровільних засадах переселити колгоспників у такі частини СРСР:

- Херсонська область – 35 господарств;
- Карело-Фінську РСР – 38 господарств;
- Єврейська автономна область – 3 господарства.

У тому ж році знову відбулося переселення у Карело-Фінську РСР та Херсонську область за такими списками:

- Шалигіне - 5 сімей;
- Веселе – 2;
- Рев'якіне – 2;
- Ковйонки – 2;
- Соснівка – 2;
- Погаричі – 2;
- Шулешівка – 2;
- Княже-Козаче – 3;
- Катеринівка – 2;
- Старіково – 2;
- Чернево – 2;
- Будище – 2

У наступному році повернулося 8 сімей, а поїхало замість 90 тільки 38. Після цього було вирішено переселити до Криму в Алуштинський та Балаклавський район 80 сімей та стільки ж до Херсона.

РДК було повністю відремонтовано, при ньому створений один драматичний гурток, лекцій не проводяться. Постановили відкрити 8 гуртків та проводити кожний місяць три вечора молоді та створити 2 агіткультбригади для обслуговування колгоспників. Деякі клуби у районі не

мали бібліотеки, так у Волокитино було виділено 800 рублів на закупівлю літератури, але не було зроблено, бо відсутня будівля бібліотеки. РДК не виїздив до сіл, а також не проводив платні заходи через те, що не було коштів на утримання сторожа та прибиральниці, бібліотека знаходиться в не задовільному стані

Рішенням облвиконкомом Райпромкомбінат було ліквідовано і його приміщення було вирішено передати ОблВНО для організації Шалигинського дитячого будинку.

Збори з кіносеансів склали 118531 карбованців замість 218500. У середньому відвідувачів 44. Через те, що перевірка апаратури не відбувається, перед сеансом буває так, що кіноплівка фільмів рветься і показ триває до часу та більше ночі. На фільми вікової категорії «після 16» пускають навіть дітей. Інколи сеанси тривають 3 дні і більше нічого не показують.

За пропозиції директора цукрового заводу та голови РВСТГ почалося будівництво нового робітничого поселення для працівників торфозаводу.

На 1950 було затверджено план будівництва сільських клубів у Кочергах та Веселому.

Було вирішено провести санітарну очистку райцентру, тому було вирішено залучити місцеве населення для очищення вулиць, площ, дворів та колодязів. У дворах та на території підприємств відремонтувати та зробити сміттєві ями та не допускати їх заповнення не більше ніж на 3/4.

Розглянемо проблеми щодо грошового забезпечення інвалідів ВВВ. Так, одну особу цієї соціальної категорії у 1950 було знято з пенсії через те, що він працював під час війни та скомпрометував себе. У той же рік було затверджено квоти на роботу та навчання інвалідів ВВВ у кількості 7 людей. Їм було надано допомогу в розмірі 8 тисяч рублів, продуктів харчування 43 центнера.

Звернемо увагу на ситуацію з охороною здоров'я. Прийом хворих у лікарні відбувся з 9 до 16 годин, але потрібно з 8 до 20. Лікарі по ділянках не розділені та не виїжджають у села. Прийом дітей та вагітних відбувається в одному кабінеті, також не існує койок та окремого кабінету для хворих на туберкульоз.. Історія хвороб не заповнюється. Молочна кухня відкрита, але не працює. Голову лікарні та хірурга було знято згідно з рішенням облздраввідділу. У Баничській та Уцьківській лікарні не були пофарбовані рами, в Шалигинській не побілено стіни відділення, також палива ще не завезено. По медпунктам заготовлено повністю тільки в Ходіно, Сварково та Волокитино. Постановили виправити. Райлікарні було виділено автомобіль ГАЗ-АА з колгоспу Ковйонківської сільради. У амбулаторії Баничів об'яви про нові прийоми не існує, карти прийому не ведуться, вагітних ставлять на облік в кінці терміну. Хворих на малярію не приймають окремо, регенерація хворих на дом не ведеться, а з лікарні до амбулаторії відправляють без діагнозу. Були дні, коли лікарня не отримувала хліба. У 1949 на ділянці лікарні хворіли на скарлатину 15 осіб, а на кір – 24. На сільській лікарняній ділянці туалети існують в двох відділеннях. Також їх повинно бути 14, а існує 4. Було відкрито амбулаторний пункт у Вошиніно. З плану у 41 точку розгорнуто лише 29. У Волокитиному та Кочерги не мають приміщення для приймання пологів. Не вистачає 8 лікарів, 2 хірургів, педіатрів 2, терапевтів 4. У 1952 замість 17 лікарів було 9, тобто дефіцит продовжився. Аптеки з перебоями закупають необхідні ліки.

Було вирішено провести антималярійні заходи: голові Соснівський сільради почистити став, який у центрі села, так само зробити і голові Переможській сільради.

У цьому ж році мали випадки підбивання дітей від снарядів: у Сварково важко поранено одного, а в Рев'якіно загинула одна дитина та поранено ще одна.

Було затверджено художню раду при РДК у складі сімох людей. Гуртки сільських БК були погано організовані, а у Катеринівці їх взагалі не

було, а якщо і є, то не виступають Гудово, Ковйонки. У колгоспі імені Сталіна (Рев'якіне) книги знаходяться у шафах та не використовуються, а в Уцьковому та Шулешівці БК мало витратили на книги. Колгоспи «Нове життя» (Гудово), «Новий шлях», імені Люксембург та інші книг взагалі не закупили. Бригадирам об'єднаних колгоспів було вирішено показувати фільми раз в місяць. План грошей на кіно склав 66,2%, бо воно показувалося 5 раз в місяць в великих селах. БК в Гудово, Погаричі, Перемога погано підготувалися до минулої зими і через це було холодно, а інші слабо витратили асигнування на закупівлю літератури для бібліотек. БК в Катериновці взагалі розвалювався та вимагав ремонту.

На підписку літератури у районі на 1951 було виділено 800 карбованців, а Княже-Козаче та Баничі відправлено 2647 книг, Волокитино та Рев'якіно 2053. Колишньому директорів Баничської СШ було вирішено відремонтувати квартиру та надати йому матеріальну допомогу. На наступний рік було вирішено збудувати спортивні споруди ДСТ «Колгоспник». Через неправильне виділення землі для стадіону, питання відклали та почали відбудову електростанції, яка була пошкоджена з війни.

Булочки в їдальнях продають рознічно, через це їх не вистачає в їдальнях по 20 днів, найпоширенішими скаргами є скарги на ж грубість персоналу. Через сімейність працівників недоліки зазвичай покривають, також не буває хліба. Кухня у Баничах не пристосована, бо продукти знаходяться в антисанітарних умовах.

На період посівних робіт було вирішено організувати дитячі майданчики у 23 колгоспах: з ясельного віку 11 тисяч та дошкільного віку 630. Дитячому будинку було виділено 5 гектарів землі, а будинку інвалідів 16,5 гектарів та надано в тимчасове користування 10. Цукровому заводу було виділено 5 гектарів для будівництва стадіону. Через те, що жінка партизана, який загинув у ВВВ, мешкала у землянці, було вирішено продати їй за скидкою будинок, який знаходиться у Волокитиному. Усього в районі на перше червня пенсіонерів 2025 осіб, з них інвалідів ВВВ 354 особи,

інвалідів труда 152 та сімей загиблих воїнів 1743, а за віком 137. Їм видано хліба 27 центнерів, соломи – 75, будматеріалів – 20 кубометрів, а одночасної допомоги 3020 карбованців. Але існували випадки, коли пенсіонери, котрим була потрібна допомога, не могли її отримати, бо відвідування будинків проходило у 30%, так інвалід першої групи, який мав 5 дітей не міг отримати через це допомогу.

2.4 Економіка

Мобілізація коштів початку 1946 проходила слабо, станом на 15 лютого зроблена на 50%. Нижче усіх було зібрано грошей у Ковйонківській та Веселівській сільрадах, де план виконано на 44%. Також і Волокитинська сільрада і її голову було попереджено.

У цей рік почався збір податків з селян, який становив 4500 карбованців, воєнний податок 600 карбованців, на малосімейні та холостяків 2500 карбованців, самообкладання 7000 карбованців, який не були зібрані окрім останнього, який зібрано 3%. За словами комуністів, винуватцями були Вікторівська та Ходинська сільська рада. Наказали зібрати до 20 травня.

20 квітня було затверджено новий займ серед робітників, службовців та колгоспників району на суму 460000 карбованців, серед колгоспників 161000 карбованців. 20 травня по Переможській сільраді було зібрано 6% займу, по Будищинській 15%, Шалигинській 13% через це голову Переможської сільради було знято, а головам усіх сільрад дали термін 10 днів. 15 червня постановили зібрати гроші з займу до 1 липня.

3 червня Президіум Верховної ради СРСР прийняв постанову про проведення звіту та обладнання податком на 1946 господарство колгоспників та одноосібників. Тому усі сільради повинні у погосподарських книгах уточнити повноту проведення записів та представити пільги сім'ям військовослужбовців, інвалідам війни та господарствам літніх людей. 10 липня за недоїмки було заплачено 15 тисяч рублів саме тим господарствам, які від нього позбавлені.

Самообкладання, яке проводилося на початку січня, було не повністю зроблене в Уцьковому: з 3920 рублів є 180, у Мачулищанської сільради: з 8000 рублів є 500. Постановили зібрати до початку березня.

Державний займ у розвиток народного господарства та його збір був не зданий на території Шалигинської та Старіковської сільських рад. Через це було попереджено голів, щоб внесли до кінця наступного місяця. Грошей на перший квартал 1947 року зібрано 10%. Було виявлено недоліки у Вікторівській сільській раді. Дали місяць на ліквідацію помилок.

В інших колгоспах виконання державного займу було таким:

- Імені Леніна 15%;
- Імені Калініна 11%;
- «Червона сім'я» 30%;
- «Червона зоря» 10%;
- Гудівська сільрада 16%;
- Імені Сталіна 18%;
- «Новий шлях» 25%;
- «Нове життя» 11%;
- Кочережська сільрада 20%;
- Імені Шевченка» 4%;
- «Паризька комуна» 15%

Постановили зібрати недостатні кошти за два тижні[37; арк. 5(.

Касовий план було виконано на 58%, з населення— на 10%. Торгівля теж не відповідала вимогам. Постановили виправити. Вже 25 березня план був виконаний на 61%. Займ з населення з плану 50 тисяч рублів, а зібрано п'ять тисяч, або 10%. Потребкооперація не задовільно розгорнула торгівлю товарами з місцевої сировини. Дали виправити роботу торгівлі до першого квітня і провести займ грошей теж до цієї дати. Займ виконаний не повністю, в цілому він був зібраний на 45%. Колгосп 15 років жовтня зібрав Шалигине план на 12%. Постановили до середини травня зібрати, голову колгоспу 15 років жовтня було знято. 10 травня збір на займ було завершено. Колгоспи

Більшовик Шалигине та Червоний путиловець Кочерги закінчили успішно збір займу за три дні. Колгоспу Парижська комуна дали три дні на збір до 1. Колгоспи Переможської сільради, імені Сталіна, Нове життя та Перемога через їхню заяву дали термін десять днів. Місцевим комуністам провести агітацію. Кожного дня приход грошей на займ у кількості п'ять тисяч рублів. Голові колгоспу імені Чкалова дали термін у шість днів на збір грошей до займу. Голову колгоспу Парижська комуна було знято. До першого червня повинно бути 100%, а на наступний день після закінчення організувати районну нараду голів сільських рад, колгоспів та секретарів партійних організацій. У колгоспі Шлях до соціалізму було зібрано 26%, у колгоспі Горки 31%. Їм дали термін три дні, щоб ліквідувати усі недоліки. У Ходино було зібрано 30%, у Вікторове 73%. Дали десять днів, щоб зробити все, як потрібно. 16 червня збір було зроблено на 67%. Голів Ходинської та Погаричської сільрад були внесені догани дали термін до 1 липня. Також збір касового плану тобто податків з населення було виконано на 55%.

Рішенням Верховної Ради СРСР та рішенням облвиконкому почалося обов'язкове окладне страхування. Довідку про страхування у сільській раді повинні були отримати до середини червня, а колгоспам до початку липня.

Бригадиру полеводчєї бригади, який не приймав на весняний сів, не брав корів особистого користування та не підписав займ було зроблено догану.

Завгоспа колгоспа 1 травня, який не ходить до колгоспу, не підписав займ і заважав це зробити іншим, а до того він ще має ікони було виключено з партії.

3 червня 1947 вийшов наказ Президії Верховної Ради СРСР про проведення сільськогосподарського податку на 1947. Райвиконком вирішив до середини червня провести облік усієї посівної площі, сінокосів, садів, а також усіх тварин оподаткованого віку, котрі знаходяться у особистому користуванні колгоспників, особістників та робітників. Також виявити усі доходи. Постановили з середини квітня 1948 почати займ.

План фінансових платежів першого кварталу, як підозодний, сільськогосподарський виконано на 25%, а холостяків та малосімейні 80%. У Соснівській сільради 56%, Шалигинській сільраді 62%. [38, арк 8]

Колгоспи імені Сталіна Гудово, «Червоний путиловець» (Кочерги), «Горки Ковйонки, Більшовик Волокитино протягом двох днів зібрали гроші з на займ. У колгоспах 15 років жовтня, імені Молотова, Новий шлях та в інших колгоспах було зібрано мало. Постановили тих, котрі зібрали, нагородити, а інших попередити. З плану відкриття торгових точок не відкрито жодної, хоча було потрібно 11. Деякі товари їдуть без аналізу попиту, через що вони скупчуються. План закупівлі сільськогосподарської продукції виконано на 35%. Постановили до середини червня покращити цю роботу.

У Перемозі, Веселому та Волокитино партійні організації нічого не роблять для мотивації до праці на користь держави, тому колгоспи відстають. У колгоспі Червона армія партійна організація не знає, хто відповідає за агітацію та за масову роботу. Постановили протягом п'яти днів колгоспам та сільрадам закінчити облаштування клубів, хат-читалень та червоних кутів і проводити масову роботу, якщо не має приміщення, то у конторах колгоспів.

70% клубів мають бібліотеки. Художні гуртки у Рев'якіно, Катериновці, Княже-Козаче не організовані. У Гудовому, Катериновці не має пічок, а вікна не застеклені. У Перемозі фінанси не реалізовані. До середини січня постановили виправити.

План мобілізації фінансових ресурсів на перший квартал 1949 було виконано на 33%. Особливо погано проходить збір у Шулешівській (18%), Будищанська (11%), Чернівська (23%). Голів сільських рад було попереджено та дали термін до середини лютого. На середину березня було виконано 65%. Разом з тим почалися підготовки до четвертого займу.

У колгоспі Гудовської сільради через те, що актив не встиг, не було внесено грошей на займ. У колгоспі Перемога про займ місцевому населенню

було невідомо і через це було зірвано мітинг. Голова колгоспу імені Молотова нічого не сказав активу. За це його було знято.

План сільгосподатку виконано на початку червня 14%, самообкладання становив 41%, а усього 30%. Особливо погано виконується у Ковйонківській сільраді – 11%, Соснівський – 13%, Шулешівській – 13%. Дисципліна РФО низька. Деякі просиджують 3-4 години у їдальні. Невчасно розглядаються звернення, так одне звернення було подано 2 жовтня 1948, а розглянуте 9 лютого 1949. Постановили очистити РФО від тих, у кого низька дисципліна, протягом 18 днів та виправити ситуацію. На ремонт комунальних квартир було виділено 5000 рублів та було організовано бригаду для будівництва та ремонту комунального господарства. У зв'язку з високою пожежонебезпекою на початку червня було заборонено розведення багаття у селах, в лісах та на пасовищах тварин і встановлено провести пояснювальну роботу серед населення, робочих лісгоспів та в школах щодо пожежної безпеки і перевірити на справність пожежний інвентар та назначити чергових у селах, лісах для нагляду за пожежами. Було вирішено провести огляд на кращий кінотеатр та кінопередвижку.

План товарообігу 2 кварталу 1949 було виконано на 74%:

Ковйонки, Гудове, Сваркове – 53%;

Соснівка – 57%;

Волокитино – 59%;

Збір продуктів виконано таким чином:

Молочні – 1,7%;

Масло тварин – 2,7%;

Цукор – 15%;

М'ясо – 26%;

Зерно – 39%.

Господарчі товари – 31,2%

Товари не надходили до споживача, так Вікторівське СПО було виписано борошна 630 кілограмів, господарського мила 120 кілограмів та

інші, але замість них прийшло 1120 кілограмів консерви. Теж саме у Перемозі. В цілому до сіл не дійшло 3585 кілограмів борошна, через що відбувається перебої з хлібом. Асортимент товарів відсутній, а деякі магазини мають антисанітарні умови. Голову торгівлі було попереджено.

У 1950 товарообіг найменше виконаний у таких сільрадах:

Гудово – 35%;

Ковйонки – 40%;

Козаче – 85%;

Рев'якіне – 33%

У цих сільпо відсутні багато товарів. Існують навіть випадки пошкодження продуктів, так у їдальні цукрового заводу почали приходити у непридатність бутерброди, пиріжки, м'ясо. Деякі зберігаються в буфеті для списання.

Було затверджено 7 торгових точок, з них:

Шалигинська СПО: магазин №1,2, їдальня;

Робкооп: магазин №1, їдальня;

Баничська СПО: магазин №2 та намет №5.

Постановили: забезпечити усю торгову сіть льодом, пивними насосами та кружками і своєчасний завоз пива. У конторі колишнього колгоспу імені Чапаєва було відкрито магазин, також побудовано перукарню та раймаг, магазин у Перемозі, сільмаг у Баничах і господарський магазин та культмаг. Кразмалу випустити 5 тон.

Сільськогосподарський податок у Кочергах, Уцькове, Сварківе та Волокитино.

Податок було встановлено такий:

850 тисяч карбованців потрібно сплатити протягом серпня.

Мобілізація коштів виконано на 24%. Найкраще виконали у Вікторове та Уцькове. Зірвано у Шалигиному, Ковйонки, Череневе та Перемога. Їм було предписано здати 80%, якщо ні, то буде об'явлено догану. У Волокитиному 32%, Сварково 35%, Перемога 32%

Мобілізацію коштів у серпні виконано повністю у Уцькове 108%, Будище 107%, Кочерги 100%. Найгірше Шалигине – 30%, Ходине – 31% та Рев'якіне – 41%. Голів сільських рад було попереджено. Було виділено 1000 рублів кредиту Сварківській школі. На кінець вересня по Шалигинській сільраді зібрано сільгосподатку 63%, Старіково – 85%, Катернівка – 70%. Голові Шалигинської сільради було винесено догану, а іншим постановлено зібрати протягом дев'яти днів. Були представлені додаткові пільги 743 господарствам колгоспників на сільгосподаток. На початок листопада існує заборгованість з кварплати у 2537 карбованців, за користування електроенергією 7521 карбованців. Деякі організації мають заборгованість з електроенергії:

РВ МВС – 260 карбованців;

РФВ – 551;

Шалигинське СПО – 1800;

Райлікарня – 576.

Тим, хто відремонтував комунальну квартиру за власний рахунок, списали борг.

Усі повинні були заплатити протягом двох-трьох днів. З середини листопада давати енергію з 17.00 по 23.00

У 1950 самообкладення таке:

Колгоспники, робітники та службовці – 20 карбованців;

Однолічні господарства, котрі не мають робочих тварин – 40;

Ті, які мають – 75;

Служителі культу та кустарі – 150.

Тим господарствам, котрим неправильно була представлена пільга, через що було знято:

Перемога – 1354 карбованців

Сварково – 3318

Шалигіне – 2135

Було відновлено на рахунках 18871 карбованців.

На заробітну плату медпрацівників витрачено 30 тисяч карбованців, спеціалістам сільського господарства – 10 тисяч карбованців.

Займ 1350 року найменше було зібрано у Рев'якінський, Соснівський та Гудовому. Голову Рев'якінський сільради було попереджено.

Вчителям у березні було виплачено 150 тисяч карбованців.

П'ятий займ у Старіково, Ковйонки, Гудово, Катернівка зібрано 15%. Райвиконком вирішив, що гороші повинні зібрати за чотири дні. Голову Кочережської сільської ради та голову колгоспу Парижська комуна було нагороджено за успішну здачу цього займу.

Ліквідація недоїмків було зроблено на 48%, найменше було у Шалигиному, Ходино, Волокитино – 23%.

Сільськогосподарський податок у другому півріччі було найменше зібрано у Шалигине 8%, Гудово 6%, Старіково 12%, Шулешівка 8%. Усім було винесено догану. У Волокитиному 27%, Соснівка 20%, Погаричі 20%. Було представлено пільги для 369 господарств. У четвертому кварталі в Сварково 84%, Веселе 79%, Мачулища 53%. Для виплати заробітної плати сільрадам було представлено ссуду в розмірі 14 тисяч карбованців.

Грошові доходи колгоспів зросли на 1055 тисяч карбованців, середня оплата трудоднів 1,150 кілограмів проти 0,460 за 1949. В рахунок додаткової оплати видано 145,227 рублів, 29 центнерів зерна, поросят 107, ягнят 11, телят 3.

Економічні показники вирости Новий світ, імені Жданова, Червона армія

Податок проходив незадовільно у Катеринівці та Кочергах, де було зібрано 47% з потрібного. Підготовка до цього пройшла не відповідально, так були не поставлені на облік господарства у Шалигиному, Кочергах, Ковйонки, Баничі та Волокитино.

Магазинні точки в Гудово не працювали тиждень, в інших магазинах продається не якісний хліб в деяких магазинах не було гасу. Лікарням було вирішено зробити такі смети:

Шалигіне –31580;

Баничі –7200;

Уцькове – 11870.

Також сільрадам було знову видано ссуду на виплату заробітної плати у розмірі 23,5 тисяч карбованців.

Займ 1951 найменше було зібрано у Княже-Козаче 70% та Гудово 33%. План реалізації виграшного займу було виконано на 3%, що визнано провальним, залишок в ощадних касах був 348 карбованців, що нижче мінімуму. Однак план по вкладах виконано на 121%, ощадні каси у Баничах, Соснівці та Рев'якінсо брудні, а в зимовий період не опалюються. Податок на холостяків виконаний на 23%. За швидке виконання цього збору Вікторове отримало перехідний червоний прапор. Від цього податку було звільнено 157 господарств і найбільше у Волокитиному та Шалигіно.

2.4Школи

У кінці першого семестру 1945/46 навчального року було зроблено аналіз, який був таким: у роботі Баничеської СШ, Волокитинської та Кочерижської НСШ існує ряд позитивних результатів. Наряду з цим є ряд недоліків. По усім школам невиконано закон про загальну освіту. По Баничеської СШ відсіялося із 1-4 класів 10 людей, по Волокитинської 9 людей, Кочерижської 8. Ї

Відвідуваність у Волокитинській школі складає 86%, Кочерижська – 90%, Баничська – 92%. Особливо низьке відвідування по 1-4 класів. Буфети та гарячі сніданки не організовані. Сільські ради та колгоспи допомоги дітям-сиротам та дітям інвалідів війни та військовослужбовців не організували. Більшість учнів не освоїли програмного матеріалу та є незадовільні оцінки у учнів: Баничеської школи – 75 учнів, Кочерги – 57. Постановили повернути до школи усіх учнів 1-4 класів, котрі кинули навчання. Буфети та гарячі сніданки організувати до лютого також паливом та організувати роботу з підготовки ПВХО, ГСО та ГТО. Також 20 травня було вирішено провести шкільні спортивні змагання, а районні – з 20 червня по 5 липня.

Постановили відбудувати будівлю Шалигинської НСШ. Крім того було визначено, що школи району добилися успіхів щодо підняття успішності та підвищення вимог до учнів. [20 арк. 58

20 травня відбулися підсумки шкільного року 1945/46 і стало відомо, що деякі школи не були достатньо забезпечені паливом, буфети та їдальні не працювали всупереч рішенням щодо цього ще у лютому. Також відбувалися сильні відсіви у Старіковської, Погаричської, Сварківської, Ковйонківській та Княже-Козаченської. Тому було виділено додаткове асигнування для Ходинської та Шалигинської шкіл. Постановили виправити ці недоліки та провести звіт у районі щодо дітей шкільного віку до 15 серпня, а також забезпечити гарячі сніданки у школах в буфетах, а у Шалигинській школі – їдальню та безкоштовне харчування для сиріт та дітей інвалідів ВВВ та організувати шкільні майстерні з виготовлення посібників, і підвозити дітей, які мешкають за 3-5 кілометрів від школи. Крім того відбудувати та закінчити добудову шкіл до 15 серпня, а ті будівлі шкіл, котрі тимчасово займають інші організації, повинні покинути їх. Ще треба забезпечити всі школи аптечками, а з 5 червня по 6 липня провести місячники та воскресники з 9,16 та 23 червня для підготовки шкіл до нового навчального року, а парткомам та ВЛКСМ організувати усіх до соцзмагання, щоб закінчити усі встановлені роботи до 1 липня.

Також була розроблена сіть шкіл:

Начальних 16(класів 71, учнів 1817);

Семилітніх 13(класів 76 (1-4 класів); учнів 2404; 5-7 класів 6 учнів 868;

Середніх 2 (класів 10(1-4) учнів 32, 6 класів (5-7) учнів 187 та 6(8-10) учнів 163. Усього 31 шкіл, класів 203 та 5780 учнів.[21; арк 11

Також були затверджені школи Сільської молоді, які мали 4 класи та встановлено забезпечити їх навчальними посібниками та зошитами разом з іншими школами та виділити необхідну кількість ламп.

Щодо вчителів, то із 65 тих, хто працює у школах, мають потрібну освіту лише 15, а тих, хто не підвищує свою освіту 6, і це тільки по одній

Баницький школі, деякі вчителі не поїхали на зимову сесію, а закінчили освіту тільки 5 осіб по району. Деякі вчать на одному і тому ж курсі 6 років і більше. Постановили залучити більше людей, а заочникам допомогти. Також ситуація була і на початку 1946, коли, навчаючись у технікумах та інститутах педагогічної освіти, не виконували початковий план і залишалися на першому курсі 5 років. Постановили провести перевірку РВНО і заохотити тих вчителів, які не мають потрібної освіти, перевірити тих, хто навчається на заочному відділі та прийняти міри до своєчасного та якісного виконання завдання. Також звільнити їх від будь-якої роботи під час їхнього навчання та у першу чергу надавати їм гасу.

Знову протягом літа відбувся відсів з 1 по 4 класи: Шалигинська НСШ – 28 учнів, Княже-Козаченська – 22 учнів, Старіковська НСШ – 20 учнів. Ремонт будинків для вчителів ще не закінчився. Капітальний ремонт Кочережської НСШ та Шулешівській та Мачулищанської НШ проходить повільно. Відновлення Шалигинської НСШ також повільно. Деякі школи мають запас палива лише 20%. У Баничах дуже погана ситуація. Добудувати школу не встигають до вересня, палива 12 складометрів, а вчителям воно взагалі не завезено. Постановили провести знову звіт дітей, щоб були задіяні у навчанні усі діти та тим, хто покинув навчання оказати допомогу, а тим дітям, яким потрібен одяг та інше обов'язково надати все необхідне. Ремонт шкіл закінчити протягом двох тижнів, включаючи ремонт квартир для вчителів, а іншим до 30 серпня організувати спортивні майданчики. Голови зазначених сільських рад повинні закінчити ремонт протягом трьох днів. Директорам виробництва виконати план підготовки до навчального року.

У вересні було розподілено 60000 карбованців на школи району та затверджено внештатних інспекторів по боротьбі з дитячою безпритульністю у Шалигиному, Баничах, Княже-Козачему, та у Ковйонках.

У листопаді на основі по станова ЦК КПБУ про покращення роботи шкіл відбулося засідання, де було відмічено, що ремонт шкіл повністю закінчено, але за першу четверть відсіялося 30 учнів, найбільше у Череневе

(11) та Катернівці (8). У Ковйонківській НШ у 4 класі із 26 не встигають дев'ять учнів. Школи у Шалигиному, Гудовому, Мачулища забезпечені паливом на 15%. Забовязали начальнику РВНО добитися підняття рівня навчання та організувати семінар для викладачів щодо літератури, Конституції СРСР та географії, систематично проводити обмін досвідом, добитися, щоб учні знали правила для учнів, організувати до 27 листопада буфети для учнів та звільнити шкільні приміщення, які використовуються не за призначенням. [23; арк.5(. Було вирішено покращити керівництво та контроль за роботою з дітьми та забезпечити високий ідейний зміст роботи та направити її на допомогу школі, навчанні та комуністичному вихованню дітей та організувати при всіх середніх школах спортивні майданчики (які повинні бути зроблені давно) та покращити керівництво внекласним читанням та організувати клубні дні, на котрих проводити виступи кружків та заходи, де у дітей буде з'являтися зацікавленість до наукової діяльності та до історії країни. Також розширити кількість гуртків та організувати для дітей та розвернути підготовку шкіл до районної олімпіади та організувати дитячі сеанси школах району, а у районній бібліотеці організувати дитячу кімнату. Директору цукрового заводу мати шефство над акапелою бандуристів. Директору баничського щеб заводу взяти шефство над гуртком художнього розвитку при середній школі у Баничах. З резервного фонду бюджету було виділено 100 тисяч карбованців на виплату заробітної плати вчителям за лютий.

У 1946/47 навчальному році кількість класів збільшилася до 203 з учнями 5175 чоловік. Тимчасово не відвідують 47 учнів, особливо у Стариково 6, Сварково та Баничі по три. Постановили зобов'язати РВНО встановити строгий контроль за роботою шкіл, покращити якість навчання та виховання та прийняти міри для повного виконання усіма школами навчальних планів.

Відвідування учнями у другому семестрі різко скоротилося. У Княже-Козаченської школи відвідуваність 78,5%. Усього 225 учнів. У Старіково

відвідуваність 85,2%. Загальна кількість 159 учнів. У Веселому відвідуваність 88,5%. Загальна кількість 151 учень. Постановили повернути дітей та провести боротьбу за 100% відвідування та посилити контроль за побутовими умовами учнів, головам сільських рад забезпечити завоз паливом протягом п'яти днів.[28; арк. 23(

До ФЗО по району замість 160 людей було відправлено 85. Найменша кількість учнів з Волокітино, Шалигине, Погаричі, Сваркове та Перемога. Голові Погаричської сільради було винесено догану. Голові Шалигинської сільради дали 24 години, щоб усіх зібрати. Іншим два дні. Наступне засідання постановило голову Волокитинської сільради зняти через провал плану. Голові Вікторовської сільради дали 24 години.

У Шалигинській середній та Сварківській семирічній школах незадовільно проходить повторення вивченого матеріалу минулих літ та не створено достатніх умов для самостійній роботі учнів, а це скоро повинні були початися екзамени. Директор та завучі недостатньо контролюють виконання навчальних планів. Деякі учні не систематично відвідують навчання. Постановили директорам перевіряти навчальні плани, раціонально спланувати повторення вивченого матеріалу минулих років протягом усієї четвертої четверті, а у 10 класах з середини квітня повністю перейти на повторення, створити спеціальні кімнати для самостійної роботи учнів. Головам сільських рад та колгоспів постановили не приймати учнів на роботу до їхньої закінчення школи. Ходинська школа через те, що не має повністю класів, то було вирішено про тимчасове передачу школі будівлю сільради.

На навчальний 1947/48 роки було затверджено такий розворот сітки шкіл:

Тип школи	Кільк ість шкіл	Кількіст ь класів	Комплек тів	Учні в
Початко ві	16	72	68	1801

Семиріч ні	13	113	112	3132
Середні	2	28	18	655
Усього	31	208	198	5588

Екзамени у школах показали, які існують успіхи в навчанні. Завдяки організаційному проведенню повторення вивченого матеріалу знання та вміння учнів отримали більш стійкий, систематичний закінчений вигляд. Письмові роботи з мови та математики та усні відповіді показують, що у порівнянні з минулим роком у більшості шкіл загальний розвиток багатьох учнів стали краще.

Було затверджено план оздоровлення дітей на літо 1947 у кількості 150 учнів, 100 з яких на шкільних майданчиках, інші на дошкільних. Встановили відкрити шкільні майданчики у Княже-Козаче, Ходине, Мачулища при школах у кількості 30 дітей та у кількості 10 дітей у Веселому, терміном на 30 днів. Дошкільні майданчики відкрити при Шалигинському цукровому заводі та при Баначському щеб заводі у кількості 28 дітей, терміном на 30 днів. Майданчики забезпечити спортивним інвентарем, бібліотеками, кінотеатрами та періодикою та п'ятнадцяти денним запасом продуктів та посудом.

Голови сільрад Погаричської, Рев'якінський, Шулешівській не ввозять жодного складометрів дров у школи. Постановили до середини липня провести ремонт вчительських квартир, підготувати меблі, привести до культурного вигляду школи та городи, провести звіт дітей шкільного віку та закупити книги до бібліотеки, хімічного та фізичного кабінету.

РВНО через ОблВНО замовив у Прилуцькій меблевій фабриці виготовлення 200 парт. Тому було записано з рахунку сільських рад 9200 карбованців.

На середину серпня у Шалигинській СШ немає палива, ремонт квартир вчителів не почали, директор цукрового заводу не допомагає. У семеричній

школі ремонт не закінчено, палива у наявності лише 15%, у початковій школі не вистачає класних кімнат.

Було вирішено провести нараду вчителів, на що і було виділено 6000 карбованців.

У роботі шкіл району 1947/48 є деякі покращення. Хоча в деяких школах знову проблеми з паливом. Постановили забезпечити школи паливом, забезпечити одягом, взуттям, харчування, підручниками та засобами усіх дітей-сиріт, дітей інвалідів ВВВ та тих, котрі батьки загинули на фронтах Великої Вітчизняної, партійним організаціям організувати вивчення з вчителями біографії Сталіна та курс історії ВКПб, РК ЛКСМУ покращити керівництво піонерськими організаціями.

Голові РВНО забезпечити під час зимового періоду 1948 готовність лижних баз та організацію і обладнання катків, сніжних та лижних гірок.

Райкомом постановив мобілізувати 200 чоловік з молоді протягом п'яти днів та зібрати у сільських рад для відправлення у ФЗО до Сталінській області. Тому зробити медичну комісію у складі обох лікарів, голові МВС видати паспорти та сфотографувати її.

На екзамени з'явилося із 1836 учнів 1728. Знання стали ширше та різнобарвніші.

Було вирішено на основі рішення Ради Міністрів УРСР та ЦК КП б У провести трьох денну нараду вчителів району.

У Шалигинській СШ, Баничській СШ, Сварківська та Рев'якінська семелітній були випадки, коли дітей знімали з уроків для підготовки до свят. У Шалигинській НШ знімали для перегляду фільмів. Комітет фізкультури та спорту організував у навчальний день змагання. Наради піонерів не закінчуються на перерві. Також у тій школі комсомольці приймають участь у більшості гуртків та одночасно є членами добровільних спортивних товариств і виконують різні доручення. Постановили це виправити. До ФЗО постановили відправити 25 людей. Проте у Ковйонківській сільраді відправили 8, а у Шалигино 3. Голову Шалигинської сільради було знято та

виключено з партії. Голові Ковйонківській сільради та голові колгоспу Нове життя дали два дні, щоб виконали призов.

В кінці травня почалися шкільні екзамени з 2214 учні не з'явилося 6. Добрі знання з алгебри показали учні 9 класу Шалигинської СШ, 4 класу Шулешівській НШ, 7 клас Шалигинської семеричної школи. Але були проблеми, так у Вікторівській НШ письмову роботу з української мови з 26 здали 3. У Гудівській семирічній школі алгебру тільки 6 учнів з 19 зробили роботу. Вирішили покращити освіту у 1949/50 році.

Згідно з планом електрофікації шкіл на 1949/50 повинні бути такі школи:

Школа	Яка організація повинна зробити
Баницька НСШ	Щебзавод ТЕС
Волокитинська НСШ	ГЕС колгоспу
Шалигинська НШ	Цукровий завод ТЕС
Шалигинська семерічна	ГЕС райцентру

Дві школи повинні були звільнити у 1949:

Мачулищанська семилітня на зерносховище та Погаричська семерічна на сільраду. На будівництво нових будівель було виділено 11 та 20 тисяч рублів.

У зв'язку з розширенням обов'язкового семерічної освіти було дозволено директорів Шалигинської семерічної школи добудувати класну кімнату за рахунок коридору та кладової. Вчителям, які йшли у відпустку з бюджетного резерву було виплачено заробітну плату в розмірі сто тисяч карбованців.

У зв'язку з тим, що Вошиненська НШ Мачулищанської сільради прийшла у непридатність, 1948/49 заняття проводилися у приміщенні

колгоспного клубу для двох класів. Тому було вирішено на основі прохання колгоспу імені Молотова будівлю клубу передати під школу та провести ремонт будівлі. Для будівництва Баничської СШ було виділено 20 тисяч карбованців, а для того щоб відновити будівлю Кочережської семирічної школи було виділено 2000 рублів з коштів з Соснівський, Княже-Козаче, Переможській та Шалигинської СШ з кожної у розмірі 500 рублів. Вчителям для виплати заробітної плати було виділено 100 тисяч рублів з резервного фонду. Під час підготовки до наступного шкільного року деякі школи мають проблеми з ремонтними матеріалами, а Рев'якінська НСШ не заплатила за привезення палива.. На 1950 рік було вирішено збудувати нові школи у Череневе, Баничі та Дорошівки. Вирішили провести району нараду вчителів. На нараду вчителів району було виділено 7 тисяч карбованців. На заробітну плату 50 тисяч карбованців.

У навчальній рік 1949/50 навчалось 1058 учнів. Школи не виконали повністю план на навчання, бо не явилось на навчання:

Сварківська семерична школа – 13 учнів;

Соснівська семирічна школа – 5;

Шалигинська СШ – 8;

Волокитинська семирічна - 5

Зобов'язали голів сільських рад до середини жовтня повернути їх до школи.

В першому комплект-класі Шалигинської ПШ було 60 учнів, в Рев'якінській семирічній школі у 4 класі 58 учнів. В Шалигинській семеричній школі 1 клас складався з 20 учнів, 3-й 27 було вирішено відкрити по одному комплекту класів. Було виділено 40 тисяч карбованців на заробітну плату вчителям з резервного фонду. Успішність у Шалигинській СШ та Волокитинській семирічній школах низька. У Шалигиному із 346 учнів на кінець першої четверті встигає 243, а 18 не атестовані. У Волокитиному із 295 атестовано 289 з яких встигає 237. На підписку періодичної літератури для методичного кабінету витрачено 1500 карбованців. Бібліотеки деяких

шкіл знаходяться у класах, вчительських та коридорах. З 14 бібліотекарів жодні не мають потрібної освіти. Літературних кімнат не організовано. Книжковий фонд не забезпечує необхідну інформацію. Протягом 1950 виправити. Вчителям для виплати заробітної плати за грудень місяць було виділено 100 тисяч карбованців. У січні 150 тисяч.

Було вирішено збудувати будівлю Баничської семирічної школи на 250 учнів, а також у Кочергах, Рев'якіне.

Під час підготовки до 1950/51 навчального року було вирішено головам сільських рад передати список учнів від 6 до 15 років. Також закінчити будівництво Погаричської семирічної школи, замовити парти та перевести початкові класи на першу зміну без дозволу займати парти не більше 2 учнів. Також у районі повинно бути: 2 середніх, 13 семирічних та 15 початкових шкіл з 190 класів-комплектів та 5898 учнів. Також були затверджені школи Сільської молоді: Череневе ПШ 3 класи з 10 учнями, Шалигіне ПШ 3 з 12, в Сварківській семирічній 3 з 9. Усього 9 з 31 учнями.

У Соснівській школі було відкрито комплекти-класи з 1 по 4 у кількості 95 учнів. За рішенням РВНО 18 червня було проведено районну спартакіаду серед учнів. Також було відкрито п'ятий клас-комплект у Кочергах.

У липні відбувся звіт з роботи шкіл 1949/50. Гуртки були організовані в Баничській СШ, Переможській семирічній школи, Сварківській семирічній школи. Було відсіяно з 1-7 класу 30 школярів, а найбільший у Княже-Козаче семирічній (4), Сварківська семерична (4), та Соснівська семирічна (4). Залишено на другий рік 548 учнів, не визначено 307, в цілому по району встигають 84,7%. Особливо низька успішність на російську та українську мову, арифметику. Низька успішність у Козаченській семеричній школі – 75,5%, Ходинській семирічній – 75,2%, Кочережській – 78%. Були виділені кошти на добудову шкіл у Будищах (початкова школа), Соснівці (семирічна), Шалигіне (семирічна), Погаричі (семирічна), Сварково (семирічна),

У навчальному році 1950/51 охоплено 5791 учнів, педагогічними кадрами школи забезпечені повністю (за виключенням фізики в Шалигинській СШ), але до школи не пішли: в Сварково 23 дитини, Рев'якіно 10, Шалигине 16, Кочерги 3, Череневе, Баничах та Соснівка по 4. Також відбувся відсів у кількості 38 учнів, найбільше у Рев'якіно, Сварково, Шалигине та Старіково. Не встигає 934 учня, найбільше Шалигине, Гудово. Протягом 1951 було вирішено збудувати нову будівлю Баничської СШ, для цього було виділено ділянку в розмірі 0,5 гектарів. Будівлю колишньої Шалигинської семирічної школи було перероблено у житловий будинок для вчителів. На 1951/52 потрібно було навчити 98 неписьменних та 202 малописьменних, тому були відкриті гуртки та індивідуальні заняття, і виділено 24 вчителів. Найбільше їх було в Погаричах (20), та по 14 в Казачому та Шулешівка, а найменше в Сварково.

Дитячі сеанси у БК дуже рідкісні. Колишня будівля Шалигинської ПШ була віддана райвійськкомату. Директора Переможської семирічної школи було нагороджено медаллю за Трудову відмінність. На навчальний рік 1951/52 було затверджено асортимент товарів шкільних їдалень: хлібобулочні вироби, кондитерські вироби, колбасні, молочні, та фрукти, печений хліб та чай.

Протягом першої чверті відбувся відсів 40 учнів. З 4135 учнів не встигають 906.

У Волокитинській семилітній школі після закінчення потрібно продовжувати навчання в Кочергах, але через відстань туди не їдуть і самі класи перевантажені, тому школу у Волокитиному переформували у середню. У 1952 нагородою Відмінник народної освіти було нагороджено: вчителя Волокитино, Казачого, інспектора шкіл району, а почесною грамотою Міністерства Просвіти УРСР вчителя Шалигинської семирічної школи. Також було вирішено провести лижний крос для учнів району.

2.5 Виробництво

Існував райпром комбінат, який виповнив план на 8%, крім того він мав заборгованості за п'ять місяці по заробітній платі. У вересні почалася підготовка до 29 річниці Жовтневої революції. Цукровий завод у вересні не був повністю відремонтований, у деяких цехах всередині та зовні сміття та металобрухт, із 30 вагонів заводської вузькоколійки готові 16, сама ж вузькоколійка знаходилася в поганому стані та шляху сполучення до станції Крупець (Курська область) не було. Із 70 тон вугілля було тільки 15. Гуртожиток не відремонтовано. Постановили до жовтня запустити повністю завод, проводити курси та набирати нових робітників, провести ремонт залізниці та добудувати її до кагатного поля та прибрати все сміття. Робота Райпромкомбіната погана – план заготовки саней на 1946 зірвано, лісоматеріалів на їх побудову не заготовлені, організованість праці низька, для зимового періоду майстерні майже не підготовлені.

Друге лютого відбулося пробне голосування дня виборів у Верховну Раду СРСР. І воно пройшов не на належному рівні, наприклад у Шалигиному виборча комісія просиділа цілі сутки нічого не роблячи, кабінки не були дороблені. У відкритті ділянки запізнилися на 20 хвилин, агітатори не працювали, у Веселому приміщення не опалювали, хворих не попередили. Постановили виправити помилки, а голові Веселівський дільниці дали двоє діб на виправлення положення та зобов'язали голову Шалигинської сільради забезпечити видачу довідок тим, у кого немає паспортів. І на це дали три дні. Праця Райпромкомбіната була погана, бо проводилася старими методами з низькою продуктивністю праці та невідповідної якістю продукції. Постановили працю комбінату визнати незадовільною, зобов'язати директора та голову планової комісії розробити план побудови цегляного, черепичного заводів.

З постановою Ради Міністрів СРСР про будівництво малих ГЕС у СРСР. Було затверджено план будівництва колгоспних ГЕС у районі у таких колгоспах: імені Молотова (Катернівка), імені Куйбишева (Сварково), імені Чкалова (Погаричі), Червона армія (Перемога), імені Шевченка (Кочерги),

Перемога (Волокитино), та Шалигиному, як райцентрі. Усі вони повинні бути розташовані на таких річках: Клевень, Есмань, Обеста та Лапуга.

Встановили, що на той час будівництво ГЕС у колгоспі імені Куйбишева останні дні не проводиться. З відпущеного 300 кубометрів лісоматеріалів виконано 120. А 30 кубометрів їде не за призначенням. На відстані 3 кілометра стоять електричні стовпи та є 50% електроматеріалу голова колгоспу відправив назад електромонтерів. Зобов'язали: голові колгоспу Червона армія випустити проект та заготовити для цього матеріали, перерахувати кошти Сумиелектро за проект та до середини жовтня вивезти заготовлений лісоматеріал у кількості 108 кубометрів. Голові сільгоспбанку виділити цим колгоспам 60 тисяч карбованців.

Будівництво Шалигинської ГЕС: з плану земельних робіт зробили 190 кубометрів замість 3600, на будівництві замість 32 працюють 12 людей. У Волокитиному з 267 працюють 35. У Кочергах роботи не почали. Зобов'язали директорів МТС, цукрового та щеб заводів допомогти з будівництвом та виділити п'ять агітаторів на кожен ділянку. Голову колгоспу з будівництва у Кочергах було попереджено. У колгоспі 15 років жовтня та Більшовик бригаду не створено, потрібної кількості лісу не завезено. У колгоспі Червона армія роботи не почали. Голів колгоспів було знято. Голова колгоспу Червона армія не закінчив будівництво до 7 листопада. Голів колгоспів було попереджено. Також було вирішено щоб голова Баничського щеб заводу провів електrolінію до школи у селі. Термін введення в експлуатацію ГЕС був такий: Волокитино: 1 червня. Будівництво Шалигинської ГЕС за 1949 вирішено продовжити з кінця квітня. На будівництві Шалигинської ГЕС замість 16 людей працює 8. Тесляри не працюють. З колгоспу 15 років жовтня з 15 працює 7. На будівництві колгоспи могли виробити 1200 трудоднів, а виробили 52%. Голові колгоспу імені Чапаєва було внесено догану. Інших було попереджено. Для будівництва Волокитинської ГЕС було виділено лісу 100 кубометрів та 50

тисяч карбованців для закупівлі електроприладів. Станом на 1952 будівництво ГЕС у Баничах, Шалигине та Вікторове ще тривали.

Було постановлено також на базі торфозробок збудувати у 1949 малу ТЕЦ, та зібрати на нараду з району та Сум на нараду щодо електроенергії.

У колгоспі імені Чкалова відбувається перерахунок трудоднів на керівників у 10%, на ринку продано 57 свиней, голова колгоспу п'є, заборгованість 4760 карбованців не ліквідовано. У колгоспі імені Молотова Катернівка перерахунок 3340 трудоднів, допущена втрата врожаю коноплі 25 гектарів. Через це встановили голову колгоспу імені Чкалова виключити з партії та притягнути до державної відповідальності. Іншого попередити. На колгосп 16 парт з'їзд до ферм поставити три голови крупної рогатої худоби.

Підбору сезонних робітників на цукровий завод було проведено мало уваги, через що на виробництво потрапили робітники з низькою кваліфікацією, звільнені з інших виробництв через погані ділові якості. Технічне навчання поставлено слабо. Постановили виправити. Обладнання цукрового заводу у 1949 викликало проблеми: на фільтрах трубках мають кріплення на одному болту, що може призвести до того, що буде втрата соку. У всіх цехах немає огорожі. Набір сезонних робітників не задовольнив потреб виробництва. Постановили закінчити ремонт у цехах до початку сезону виробництва.

Голові Баничського щерб заводу постановили прийняти міри при земельних роботах, а саме забезпечити безперебійну працю екскаватора, укомплектувати штат каменоломні, а для цього використовувати в'язнів. В цілях економії палива топити торфом.

Цегли-сірця було вироблено 45%, обпаленої жодної. Сховища для цегли протікають під час дощу, в результаті чого відбулися втрати цегли у розмірі 5 тисяч штук. Голові Райпромкомбіната було винесено догану. Встановили, що треба протягом двох днів заготовити паливо для обпалення цегли та відремонтувати сховища для її сушки і відшкодувати втрачену

цеглу. Також Райпромкомбінат був переведений повністю на виробництво цегли.

Через те, що більшість людей їдять до станції Крупець, було вирішено зробити відправлення потягів по узкоколіїці заводу згідно з розкладом пасажирських поїздів на станції Крупець.

Колгоспам Більшовик Шалигине, Червоний партизан Шалигине, Червона зоря, імені Сталіна Рев'якіно було вирішено збудувати пруд, який потрібно було зробити до жовтня.

Колгосп імені Ворошилова було відправлено на будівництво черепичного заводу та витрати на установку 35 тисяч карбованців. Був затверджений план з боротьби з мишами. На погашення боргу з заробітної плати було виділено 170 тисяч карбованців. Було затверджено план з освоєнням торф'яників у розмірі 300 гектарів.

ВИСНОВКИ

В магістерській роботі було досліджено розвиток району в умовах тоталітарної системи. Було проаналізовано, що стан джерельної бази низький, бо ця проблема не була досліджена. Протягом дослідження ми побачили, що населення району страждало від голоду, великих податків та репресії. В цілому мета досягнута.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Анисимов Н.И. Советское крестьянство / Н.И. Анисимов – М., 1945. – 174 с.,;
2. Безднадежных П. Как восстанавливается хозяйство в районах, освобождённых от немецкой оккупации / П. Безднадежных. – М.,1945. – 82 с.;
3. Більшовицька зброя (Суми). 11 січня 1948;
4. Горбуров К Голод 1946-47 на Миколаївщині. Мовою архівних документів/Миколає, Шамрай,2010 - 300 с.
5. ДАСО. Ф. П-76, оп. 1 №5;
6. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №16;
7. ДАСО. Ф. П-76, оп. 1, №22;
8. ДАСО. Ф. П-76, оп. 1, №50;
9. ДАСО. Ф. П-76, оп. 1, №51;
10. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №65;
11. ДАСО. Ф. П-76, оп. 1, №66;
12. ДАСО Ф. П-76, оп.1, №72;
13. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №73;
14. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №83;
15. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №91;
16. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №103;
17. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №116;
18. ДАСО Ф. П-76, оп. 1, №128;
19. ДАСО Ф. Р-4197, оп. 1, №2;
20. ДАСО Ф. Р-4197, оп.1, №59;
21. ДАСО Ф. Р-4197, оп. 1, №10;
22. ДАСО Ф. Р-4349, оп. 1, №1;
23. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №1а;
24. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №4а;
25. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №10;
26. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №14;

27. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №21;
29. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №22;
30. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №26Б;
31. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №29;
32. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №33;
33. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №39;
34. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №59;
35. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №65;
36. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №65;
37. ДАСО Ф. Р-4451, оп. 1, №75;
38. ДАСО Ф. Р-7122, оп. 1, №4;
39. ДАСО Ф. Р-7122, оп. 1, №8;
40. ДАСО Ф. Р-7122, оп. 1, №10;
41. ДАСО Ф. Р-7122, оп. 1, №14;
42. ДАСО Ф. Р-7429, оп. 1, №1;
43. ДАСО Ф. Р-7429, оп. 1, №2;
44. ДАСО Ф. Р-7429, оп. 1, №3;
45. Історія міст і сіл УРСР : [у 26 т.]. Сумська область. – К. : Гол. ред. УРЕ, 1973:
46. Задніпровський О. Хроніка голоду 1946-47 на Донбасі/Донецьк, Східний видавничий дім, 2007 - 372с.;
47. Історія селянства Української РСР. Том.2. /Київ: Наукова думка, 1967. — 541 с.;
48. Історія українського селянства: Нариси в 2 т. [відп. ред. В.А. Смолій]. – К., 2006;
49. Капорин В. Огненные дороги;
50. Книга пам'яті України. Сумська область. Том 4. Глухівський район/Мрія, 1994;
51. Книга пам'яті України. Сумська область. Том 8. Недригайлівський та Путивльський район/Мрія, 1994;;

52. Путивльщина в роки Великої Вітчизняної війни. Збірник документів і матеріалів/ укладач О. М. Рубанов - Суми Мрія, 2010;
53. Советская деревня в первые послевоенные годы. – М., 1978. – 511 с;
54. Сумская область в период Великой отечественной войны Советского союза (1941-45)/ Харьков, книжное издательство, 1963;
55. Хандрос Б. Голодомор 1947 р. / Б. Хандрос // Україна. – 1993. – №24, Из архівів ВУЧК – ГПУ – НКВД – КГБ. – 1994. – №1. – С.160;